

Carles Riba

SIS

JOANS

NARRO

Juventud

SIS JOANS

PER

CARLES RIBA

En aquest llibre es contenen les estranyes aventures de sis nois que tenien el mateix nom, però diferents defectes. Cadascun d'ells, en el seu propi vici o desviació, era exemple extrem i lamentable: potser a causa d'això els arribà amb inusitada rapidesa la dura lliçó que els havia d'adreçar la vida.

Tot i que s'encaminen cap a una conseqüència moralitzant, aquestes narracions no pequen mai de sentenciosa aridesa: són mogudes i humanes i les enriqueix un deliciós humorisme. L'autor, il·lustre poeta, crític i humanista, realitzà en els seus «Sis Joans» un admirable exercici de simplicitat i va saber trobar el to que commou els infants, els colors vívids que parlen a llur imaginació i la inesperada fantasia que els diverteix.

Digne de figurar entre les obres clàssiques de la literatura infantil, aquest llibre també serà llegit amb gaudi per la gent gran que senti l'atractiu del món de la infantesa.

Per a Nos - Llevoni,
amb tot afeta,
emilia
nris 12

SIS JOANS

NOT CARLES RIBA

SIS JOANS

IL·LUSTRACIONS DE J. NARRO

EDITORIAL JOVENTUT, S. A.

PROVENÇA, 101 - BARCELONA

R:612.992

ÉS PROPIETAT DE L'AUTOR

Primera edició: La Mirada, Sabadell, 1928

Segona edició: novembre de 1951

IMPRÈS A ESPANYA

PRINTED IN SPAIN

IMP. R. PLANA

BARCELONA

D Lev

PARAULES A LA GENT GRAN

Els pares, mestres i altres benefactors que donin aquestes històries a llegir als infants, tenen des d'ara l'autorització de l'autor per a dir-los que no són veres. Amb tot, que vagin amb una mica de compte abans d'afirmar-los que no contenen gens de veritat. M'explicaré. Si la justícia divina i l'opinió humana procedissin d'una manera tan simple, tan automàtica, tan albiradora; si l'home, pel càstig, fos talment capaç de girar-se com una mitja, hi hauria en aquest món tanta de felicitat que ni tan sols pensariem a contar històries. Però tampoc no és segur que el món es tingués amb aquesta relativa fermesa de fins avui, si entre la mitjanja dels homes no hagués existit almenys una esma que la desviació i el vici arrosseguen conseqüències adequades. Aquesta esma és visible en tots els folklores. També els poetes còmics s'hi han recolzat, s'hi han repapat, se n'han valgut descaradament per a donar lliçons al públic després que l'han obligat a riure presentant-li les seves pròpies ganyotes en un mirall, i encara gràcies que no sigui un mirall deformant. Ara, si les funestes conseqüències no vénen tot d'una, Déu espera, perquè essent etern és pacient; i els homes esperen, perquè es refien de Déu o perquè així s'animen. Qui no pot esperar és un autor

d'històries. Encara que en la realitat exterior de cada dia les coses no vagin ben bé així, ell en la realitat de les seves històries ha de presentar un quadre complet de causes i efectes; reservant-se l'objecció, que la realitat palpable no és l'única existent, que en el gran drama de la justícia no tot passa a la vista de l'espectador, i que per fer veure allò que no es pot veure s'han inventat els símbols. Però, ai que aniríem lluny! Quan l'autor d'aquestes històries vol llum o conhort sobre la distribució de béns i de mals en aquest món relativament a la dretura i a la injustícia, agafa la Bíblia. Que faci igualment el lector; però que no s'acosti a aquestes històries cellarrufat per preocupacions transcendents sobre el sistema de la Providència. Altrament, el primer infant que hi vagi amb un càndid gust per les històries en si, i s'hi diverteixi, el farà quedar malament. Li estarà bé, i àdhuc mereixerà que no se n'adoni.

Vet aquí, doncs, en quin pla voldria l'autor haver situat les seves històries: estampes còmiques plenes de totes les virtuts i intencions populars que en ell són compatibles amb la seva més aviat extensa lectura. Si hom el pogués lloar d'haver fet en narració alguna cosa comparable a les estampes de dibuixants tan de raça nostra com Nogués, Obiols o Ricart, ja estaria content. Diguin el que diguin de les seves històries, però, ja té molt d'avençat amb el plaer que ha sentit escrivint-les. A intervals de temps prou llargs, entre 1918 i 1927, i en estadis molt diversos de la seva evolució quant al gust i a l'estil, ha retrobat sense esforç el punt dolç d'humor per a reprendre-les. Fóra imperdonable si no consignava aquí, per a tots els dies o segles de durada que el destí dels llibres reservi a aquestes històries, el seu agraï-

ment a l'editor Antoni Muntanyola, que al principi les hi encarregà i que àdhuc, de la majoria, li suggerí els arguments. Li deu d'haver fet, per elles, uns utilíssims exercicis de simplicitat; d'haver assaborit, en llur redacció, una fresca menta després de jornades de tasques certament més transcendents, però més eixutes. Però, això ja és vida privada.

C. R.

JOAN FERÉSTEC

UNA vegada era un noi que es deia Joan. Ja sé que és com si us digués Josep o Anton, que a cada casa en trobareu dos o tres. Però, veureu quin cognom més estrany: es deia Joan Feréstec. Fins ni sembla de persona. Tant és així, queestic segur que ni el seu pare ni el seu avi no se'n deien; però, com que el nostre Joan tampoc no semblava sempre una persona, Feréstec li devien començar a dir de motiu, i Feréstec es diran els seus fills, i Feréstec els seus néts. I vet aquí tota la família tarada amb un mal nom per culpa seva. Ja veieu si convé ésser bon minyó. Però espereu-vos...

Aquest nostre Joan, així que s'enfurismava una mica, ja feia servir les dents o els punys o les urpes. Això per a ell valia més que les bones paraules, que és l'única arma de les persones decentes. I com que en aquest món passa tot sovint que el veí no fa les coses a pler nostre, i en Joan era molt gelós dels seus gustos, ja us dic jo que viure prop d'ell era un continu perill.

La mare, tot era fer sospirs i exclamar:

— Aquesta criatura ha nascut per a la nostra condemnaió!

El pare es plegava els braços a l'esquena i proferia greument:

— No sé pas on anirà a parar aquest noi...

I s'allunyava amb un aire de misteri. I el cas es que volia que en Joan entengués que el lloc on aniria a parar, a conseqüència d'algun cop de geni si no se'l corregia, era a presidi. Però el minyó, és clar, no ho entenia. I si ho hagués entès, tampoc no s'ho hauria cregut. Els seus germanets s'hi tornaven com podien, i després el comparaven senzillament amb un gat o un gos o un ruc o una cabra o un bou, segons els casos. I jo em penso (i això no passa d'ésser un pensament meu) que hi

tocaven bastant; perquè aneu a saber aquella feréstega criatura, si a més de l'ànima humana en tenia diverses altres: de bou, de cabra, de ruc, de gat o de gos. Però això és com els sembrats, que cal arrencar les males herbes i deixar les bones espigues; i com que en Joan no tenia cura d'arrencar-se les ànimes de bèstia i deixar-se la de persona, Nostre Senyor ja s'encarregà de donar-li pressa.

Doncs, vet aquí que un dia el nostre Joan degué llevar-se amb l'ànima gatívola exclusivament, perquè se sentia tot rodadeulades, irritadís i esgarrapador.

La germaneta feia punta al coixí, asseguda a la fresca del terrat, de cara a la marina. La innocent criatura acompanyava el renou dels boixets amb una cançó. Això de cançó val a dir que és dir molt, perquè en realitat era un seguit de notes esquerdades, escanyades, desafinades, per a fer fugir esverat el gat més filharmònic de la creació, si és que a la creació hi havia gats filharmònics.

El nostre Joan, que es passejava pel terrat amb aquella ànima de gat que hem dit, la comminà que callés. Però ella, sentint-se amb tot el dret d'estar contenta, senzillament pujà la veu unes quantes notes més amunt.

Aleshores el minyó, fora de seny, arrapà feréstegament la trena de la germana i li clavà les ungles a la cara.

Jo no sé si ell sabia que Déu té un bastó que no es veu i fa el seu fet. El cas és que tot seguit s'esdevingué una cosa terrible, i difícil de contar en poques paraules. (Penso, però, que me'n sortiré.) En Joan sentí com si de sobte li arrenquessin la pell i li'n possessin una de nova; entorn de la boca li brollaren uns pèls llargs i punxeguts; per tot el seu cos experimentà una estar-rufiera elèctrica. I tot això en els instants breus (relativament) que duraren els xiscles de la pobra germaneta.

Quan aquesta es girà per protestar en paraules, en el lloc d'en Joan trobà un enorme gat barrat de roig, que se la mirava amb uns ullassos plens de mal geni, amb l'esquena feta un pont del diable, i bufava i miolava.

Tot just ella va tenir un poc d'esma, bufà també, encara que amb un bufec de persona. El gat fugí rabent com un mal esperit.

Que és trista la vida d'un gat! No tenir altre menjar que el que un mateix es caça després d'hores i hores de quiet agúait, i tot per un ratolí escardalenc o una sargantana escanyolida; o el que un mateix es furta a la cuina a risc del cop d'escombra o de l'amorrada als fogons roents o de la dutxa d'aigua gelada. No tenir més pàtria que les teulades, amb aquells compatricis salvatgins, busca-raons, llestos d'urpes. No tenir per a rentar-se més tovallola que la llengua, i encara tot el dia gratant, tot el dia llepant, tot el dia fent cacera sobre el propi cos. I amb tanta de feina, sempre aquell avorriment de no tenir res a fer... Que és trista la vida d'un gat, ben mirat!

Al cap de vint-i-quatre hores justes, el nostre Joan experimentà aquelles extraordinàries sensacions més amunt descrites, però a l'inrevés: vet aquí que tornava a ésser el minyó d'abans.

Entrà tot moix a casa seva; però ningú no li va dir res de la terrible aventura. I era que el pare així ho havia manat, esperant que per ell sol el càstig ja faria l'efecte.

Que el pare sabés callar, per això era el pare; però per a la germana, que encara duia la cara senyalada, i per al germanet, que no se sentia la seva massa segura, era tanmateix difícil de retenir-se la llengua.

En Joan, amb el cap fet un niu de cavil·lacions, rodava com una ànima en pena per les cambres, pel terrat, pel jardí. Ja veia ell que allò d'esgarrapar no estava bé i Nostre Senyor no ho volia; però la passada transformació més aviat l'irritava, i li semblava que tothom se n'havia de riure; i ara aquell silenci com si no li hagués passat res, el tenia tot contrariat. En rigor, només esperava un mot per a esclatar. Però el mot no el deia ningú; i els germanets, quan ell s'acostava, s'apartaven per evitar compromisos.

Al capdavall, els trobà al jardí que preparaven un joc. A en Joan li va entrar de sobte una gran juguera. Feia més d'un dia que no havia jugat. Perquè, mentre havia estat gat, prou feina havia tingut a fer-se, una mica que fos, a la nova vida; i sobretot, d'un gat de l'edat d'en Joan ja se'n pot dir un gat vell; i els gats vells són molt formals i no juguen.

El feréstec minyó, no veient altre remei que presentar-se humil, s'anà acostant passa a passa, amb les mans a les butxaques per inspirar una certa confiança. I aturant-se a una distància que encara no podia fer por del tot, mormolà:

— Em deixeu... jugar?

I es gratava el cap, com una reminiscència del dia abans, però avui val a dir que amb mesura, i no per cap necessitat de debò. La germaneta se'l mirà: semblava tot submís; i com que allí on juguen dos, més gresca fan tres, sense rumiar-s'ho gaire més accedí:

— Juga...

En Joan avançà una passa més. La germaneta, reculant un xic, afegí:

— Però tingues compte de no treure les ungles...

Sentir això en Joan i pegar un bot, tot va ésser u. Jo no sé quin diable o quin esperit de gos se li abrivà a dins; el cas és que s'abraonà damunt la germaneta, i li enfonsà al braç tots vuit incisius i els quatre ullals, deixant-los-hi marcats com qui mossega una poma.

Però aquella vareta màgica de la Providència, que ningú no la lluca i va fent el seu fet, degué tornar a colpir en Joan. Perquè el ferotge mossegair sentí un trasbals dolorosíssim en tot el seu cos. Imagineu quin mal deu fer que, a un home, de repent li facin un cos nou. Les dents li creixeren i se li afuaren, el nas se li aixafà, les galtes se li feren totes penjants, se li arrugà tot el front, les cames se li guerxaren: volgué enraonar, i només li sortí un lladruc.

La germaneta havia perdut el món de vista; quan hi tornà a veure, en comptes d'en Joan es trobà davant d'ella el bulldog més lleig d'aquest món; i mireu si cal que sigui lleig un bul-

dog, per a ésser-ho més que cap altre. Germana i germanet i nina i cèrcol i pilota fugiren estereïts. L'horrible bèstia restava allí encadenada, fent tremolar tot el jardí amb la seva ira impotent.

En tot aquell dia no es veié en Joan enlloc de la casa.

Que és trista la vida d'un bulldog! No diré ésser tan lleig, perquè es pot ésser molt lleig tot i no essent bulldog. Però tenir tantes dents, tanta força i tant de mal geni, i no poder bellugar una pota que l'amo no ho vulgui; i sempre haver de fer aquella cara de prunes agres, perquè, si no, la gent et pren per un gos d'aigües i et falta al respecte i l'amo no està content. I no poder aclucar tranquil l'ull en tota la nit: que ara passa el vigilant, que ara passa un que ve del teatre, que ara passa un gripau o fresseja una fulla; i tu borda, perquè, si no, es pensaran que no hi ets. I quan surts a passeig, haver-te d'aturar a cada arbre, a cada

pal, a cada angle d'escala, a cada cantonada, a cada quiosc, a cada guarda-rodes, a les cames de cada municipal, i tu aixeca una de les dues potes del darrera, que en tinguis ganes o no... I allò de no poder saber si aquell altre gos que passa és un amic o no, si no l'olores sota la cua. I tenir un nas tan fi, que arreplega totes les sentors mengívoles del barri, i haver-te d'estar sota la taula, si és que t'hi volen, per copsar al vol un parell d'ossos escurats. I amb tanta de feina, sempre aquell avorriment de no tenir res a fer... Que és trista la vida d'un bulldog, ben mirat!

Al cap de vint-i-quatre hores justes, el nostre Joan bulldog experimentà aquelles extraordinàries sensacions més amunt descrites, però a l'inrevés; vull dir que sentí com si li fessin un cos vell, i es trobà altra vegada Joan persona.

Entrà tot moix a casa seva; però ningú no li va dir res de la terrible aventura. Era que el pare ho havia manat així, dient: «Si ara no es corregeix, ni mai.» I esperava que aquells dos càstigs seguits per ells sols ja farien l'efecte.

En Joan rumiava, rumiava. Els seus pensaments, segons com es miri, serien molt llargs de contar; segons com es miri, serà cosa de quatre mots. Bastarà de dir que la feréstega criatura, persuadit que els seus cops de geni desplaïen no solament a la família, sinó a Algú que és més amunt i té més poder, estava decidit a no esgarrapar ni mossegar, sinó en cas que li hi anés la vida. I encara... Perquè, a una persona, potser li val més morir-se que no pas tornar-se gat de teulada o bulldog.

Vingué l'hora de tornar al col·legi. El minyó, tot ronsejant de vergonya, hi fou acompanyat per l'impenetrable genitor; el qual donà al mestre explicacions d'aquella festa d'uns quants dies.

— Jo opino — acabà el bon senyor — que fóra més convenient de no parlar-li'n...

Però, qui atura un mestre, quan se li presenta ocasió per a una història tan viva, tan extraordinària i tan exemplar!

La història fou, doncs, contada. El mestre es callà el nom del protagonista; però prou que a en Joan se li veien les orelles vermelles, i els llavis trèmuls i mormoladors, i els ulls amb una inquietud que s'anava abrivant.

Però la catàstrofe vingué a l'hora de plegar. Aquells castells de paciència i de bons propòsits s'havien esvaït com unes boires minses. El bordegassos de l'escola, que tots un dia o altre havien estat víctimes de la ferotgia d'en Joan, ara el miraven sortir, quin amb una rialleta, quin amb un xiu-xiu a l'orella del company, quin amb un miol, quin fins amb una imitació de lladruc.

En Joan, poc sincerament penedit encara, no sabia sofrir aquella riota com una segona expiació de les seves culpes. Però la serventa el retenia, i se l'enduia fortament agafat pel puny. Ell vinga tibar, vinga girar-se; provà si la seva escopina arribava a la cara dels mofetes: només aconseguí que la burla es manifestés cada vegada amb més renou. Per fi, es decidí a acabar-ho a patacades. Pegà una estrebada violenta; i, deseixit de l'estreta de la minyona, anava a escometre la mainada enemiga, que ja l'esperava en ordre de batalla... La serventa, veient venir el batibull, provà de retenir-lo; però en Joan, fora de seny, la rebaté d'una guitza (no és bonic de dir-ho, però guitza se'n diu) i després una altra i per fi una altra, fins a tres.

Ja és ben segur que primer es cansarà el pecador de fer malifetes, que Nostre Senyor de fer justícia. A la primera guitza, el nostre Joan sentí una violentíssima inflor a les orelles, com si les hi bufessin. Si a la segona hagués tingut consciència (bé, si hagués tingut consciència ja no hauria ventat guitzes), doncs, si hagués tingut consciència, hauria reparat que ja no tenia mans i peus de persona, sinó de ruc. A la tercera, ja no era una criatura humana, sinó un ruc amb bast i tot.

I mireu si estava enfurismat. Bé que no s'adonés que la seva veu havia esdevingut un bram: al cap i a la fi, una acció tant de bèstia com una guitza no sol anar acompanyada amb paraules de persona. Però, no comprendre per què era que s'anava

formant aquell grup al seu voltant! Quin espectacle, un ruc que ha perdut l'enteniment i amenaça els estels amb els seus unglots terribles i inútils!

Tothom del carrer era allí; era una pinya, un raïm, una magrana de curiosos: cotxers amb les xurriaques, carreters amb la tralla, municipals amb el sabre, urbans amb el bastó, venedors de diaris amb la paperassa, emblanquinadors amb la canya, beates amb el rosari, capellans amb el breviari, macips amb el carretó, camàlics amb la corda, dones de plaça amb la ferum, estudiants sense el llibre, aprenents amb el paquet, dependents amb la mitja cana, botiguers amb la xerrameca, modistetes amb la capsa, minyones amb el cistell, soldats amb l'enamorament, policies amb l'autoritat... Quina ira per al nostre Joan ruc, tanta de gent mirant-lo!

Amb prou feines si tres carreters de la Riba, amb tres vares de freixe que feien tremolar l'aire, pogueren desfermar la bèstia folla i dur-la a les quadres d'aquella prudent persona de senyor Feréstec pare.

Que és trista la vida d'un ruc! Aquella parsimònia, aquella monotonia dels pinsos en un menjador tan fosc, tan clos, que per a tot serveix, fins per a les funcions que menys predisposen a la gana. I tot el sant dia dret, fins per a dormir. I una còrpora tan extensa, i no tenir ungles per a gratar. I haver de carregar el proïsme, amb els seus pecats i els seus parents, damunt d'una esquena que es té sobre quatre potes tan primes. I passar just per allí on et manen; i que no t'ho manen amb paraules, perquè et tenen per ruc i es pensen que no les entendries, sinó a vergassades. I quan el genet descavalca, tu espera'l hores i hores, que ell poc pensa en tu tant si plou com si fa sol. I sempre allò de veure't l'ombra d'aquelles orelles tan llargues, tan peludes, tan mòbils, tan desacreditades. I sempre pensant, sempre rumiant amb el cap a terra... I amb tanta de feina, sempre aquell avorriment de no tenir res a fer. Que és trista la vida d'un ruc, ben mirat!

El nostre Joan ruc, quan al cap de dotze hores ja gairebé li havia passat aquella ira malastruga, pensà: «Per dotze hores més, prendrem paciència, i una altra vegada ja anirem amb més de compte.»

Però passaren les dotze hores, i en Joan continuava essent ruc. I els seus germans val a dir que se n'aprofitaven. Per a la mainada no hi ha alegria com un ruc. Qui va a peu, tenint un ruc per a cavalcar! A la primeria, en Joan s'hi apuntalava, bufava, brandava la cua, no volia arrencar de cap manera. La vara de freixe hi posà remei.

El pobre pare i la trista mare deixaven fer, i pregaven perquè Nostre Senyor s'apiadés d'aquell fill.

S'escolà el segon dia, el tercer, i el quart, i el cinquè. En Joan ja començava a desesperançar de tornar a ésser mai més persona. I com que cada dia s'entossudia més, les vergassades ploïen amb més delit i la càrrega es multiplicava. Ja no li feia il·lusió ni un bast nou que li havien comprat. Rumiava

revenges contra els qui talment abusaven de la seva condició de ruc. Una vegada s'ajagué al caire d'una feixa; aquesta intenció tan poc santa congrià damunt les seves costelles un tal diluvi de cops, que el pobre ruc ex-persona començà a repensar-s'hi.

I decoregué la segona setmana. En Joan ara veia clar que el bon camí per a aconseguir de Déu el perdó d'una culpa, no és pas ni de bon tros l'enravenxinament, sinó la humilitat.

Jo us asseguro que no trobaríeu un ruc més resignat que en Joan, des d'aleshores. Si, a més dels dos germanets, la fornida serventa s'enfilava damunt les seves anques, en Joan aca-lava les orelles i tirava com podia.

Fins un dia — oh dia memorable en la vida d'en Joan Feréstec! — que, passejant per vora l'estany del jardí, el germanet petit va tenir la imprudent idea de fer pessigolles dins les orelles d'en Joan ruc. Aquest se les espolsà, l'altre insistí, la bèstia parà en sec i el minyó, de la estrebada, caigué dins l'aigua.

Quin esglai, quins xiscles la germaneta, i ningú que hi acudís! I quina lluita dintre el cor d'en Joan ruc! Vet aquí la seva revenja que se li presentava sola; però també deixar morir negat el germanet petit...

No s'hi pensà més. El sacrifici més gros per a un ruc és posar la boca dins l'aigua tèrbola; però en Joan estirà el coll, submergí el morràs fins a mitja cara, i pescà el germanet.

Tan bell punt el ninó restà assegut a terra, per anar-se desesperant, en Joan sentí un trasbals i una transformació en tot el seu cos de ruc, però aquesta vegada amb una inefable dolcesa. I encara no havia tingut esma de palpar-se, que la germaneta ja feia un crit d'alegria:

— Oh Joan, ja tornes a ésser persona!

I s'abraçaren tan tendrament, que no us en sabria donar idea.

I no tinc notícia de cap més cop de geni d'en Joan. Tot fa creure que la lliçó va ésser eficacíssima. Fora d'aquest record, no li restà dels seus abominables costums cap senyal, si no és

aquest nom de Feréstec, que devien començar dient-li de motiu, i Feréstec es diran els seus fills i Feréstec els seus néts. Tota una família tarada amb un mal nom per culpa seva. Ja veieu si convé ésser pacient, i no respondre a les ofenses del veí més que amb paraules dolces.

JOAN BARROER

UNA vegada era un noi que es deia Joan. Dir-se Joan, en aquest món, no té res de particular. Per això sol no valdria la pena de fer una història.

Però és que el nostre Joan tenia unes mans tan barroeres, que cosa que tocava, cosa que trencava.

Tampoc no és això una circumstància extraordinària. Abunden els nois que no estimen les coses, i per això les coses se'ls fan malbé que ells ni se n'adonen.

El cas és que Nostre Senyor, que és qui ens deixa totes les coses perquè ens en servim amb profit, un dia volgué fer en la persona d'en Joan un bon escarment a tots els nois barroers. I Nostre Senyor de vegades triga a posar-s'hi; però quan s'hi posa, ho fa tot molt complert.

Doncs veureu si val la pena la història del nostre Joan.

Vet aquí que un dia arribà de Barcelona el padrí d'en Joan. Portava un gros embalum delicadament penjat a la mà.

En Joan obrí uns ulls com dues taronges. Venir el padrí volia dir joguines noves per a espatllar.

Abandonà el darrer vagó del tren que havia tingut corda i tot i corria sol, el carro d'escombriaire que uns pocs dies abans portava una campaneta per a avisar les veïnes, el castell que havia estat defensat per la flor de l'exèrcit i que ara surava per a espant dels peixos vermells del sortidor; i corregué cap el padrí.

Però el padrí aquesta vegada amb prou feines respongué als seus besos interessats. Deixà el prometedor paquet damunt d'una taula. La germaneta s'ho mirava sense cap esperança:

aquell era el padrí d'en Joan i no el d'ella. En canvi, en Joan feia tot de saltirons i tot era preguntar:

— Què em portes, padrinet?

Però el padrí, seriós, callava. La mare, discretament apartada, massa veia que el padrí en duia una de cap. Però no deia res: els padrins, en aquestes ocasions, s'han de deixar fer.

El padrí començà a desfer els cordills. Maleïtsiga! Ara s'hi havia fet un nus! En Joan corregué a cercar la ganiveta. Però el padrí, mirant-se'l de cua d'ull, no l'acceptà.

En Joan restà una mica moix, i d'allò més impacient. Fins al cap d'un quart no va estar desfet aquell complicadíssim nus.

El padrí, aleshores, amb tota calma, plegà el cordill i donà el rotlle a en Joan. En Joan senzillament el tirà a terra.

Però el padrí, assenyalant-l'hi:

— Dóna'l a la mare — digué —. En una casa sempre convenen cordills.

En Joan obeí tot sorprès.

El padrí anà desembolicant el paper: aparegué una capsa de cartró; destapà la capsa: aparegué un jaç d'encenalls fins. El cor d'en Joan batia com si hagués corregut mitja hora seguida. El padrí començà a apartar els encenalls...

Dessota hi havia una nina rossa com un cabell d'àngel, amb els ulls closos com si dormís. El padrí l'aixecà, i la nina obrí uns ulls immensos i blaus.

En Joan no se'n sabia avenir. Però allargà les mans per agafar-la.

El padrí, greument, l'oferí a la germaneta. I digué:

— Té, Maria, una nina per a tu.

I dirigint-se a en Joan, afegí:

— A tu, aquesta vegada, no t'he portat res, perquè tot ho fas malbé.

I se n'anà a fer visita amb la mare.

En Joan restà esbalait, provant de fer veure que estava tanmateix content, mirant-se la nina; anà fins i tot per tocar-la. Però la Maria digué:

— No vull que hi juguis, perquè és de porcellana i me la trencaries.

La mare des del fons de la sala cridà com un eco:

— Pobre de tu que la toquis!, perquè és de porcellana i la hi trencaries.

El padrí somreia, tot satisfet de la lliçó.

En Joan, decebut, irritat, sortí lentament fora.

En Joan no volia reconèixer la seva culpa. Per això no sabia resignar-se al càstig. Ja ni us diré si n'estava, encara, de lluny del perdó. La pensada del padrí, doncs, li semblà una amarga injustícia.

Però de mica en mica se li anà esvaint aquest sentiment, i en el seu lloc se li congriava un vivíssim desig. Passar les mans, només que fos, per aquella cara molsuda de la nina, fer-li obrir i tancar els ulls dues o tres vegades, fer-li aixecar un braç enlaire i tirar l'altre entera, fer-la seure un petit moment i després fer-li caminar tres o quatre passes: en Joan no respirava per altra cosa.

Només calia gosar. Però la prohibició de la mare era categòrica.

I, a més, hi havia el padrí; i podeu pensar com el bon senyor vetllava per la integritat del seu present i l'eficàcia de la seva lliçó.

Era més de migdia. En Joan s'anà acostant cap a la casa. Semblava una guineu que sotja un galliner.

Entrà d'esquitllentes. Oh fortuna! La nina era dins la capsa, i la capsa damunt d'una calaixera.

Parà l'orella per tots cantons. La mare i la germana eren a la cuina amanint el dinar: avui tenien el padrí convidat i calia escarrassar-s'hi. El padrí havia anat a rodar una estona pel tros de vinya i per l'hort, per veure quins consells podria donar tot dinant.

En Joan sospirà satisfet. «Veure la nina i després morir», degué pensar més o menys el tafaer minyó.

S'enfilà, abastà la capsa, tragué la nina.

Li féu executar el somiat repertori. La nina obeïa amb una dolçor que enamorava.

En Joan encara reparà que, a la nina, podia fer-se-li girar el cap a l'un i a l'altre cantó.

La barroera criatura pensà: «Aquesta nina deu ésser com els mussols.» I anava girant girant per posar-li la cara a l'esquena.

Un moment el cap de la nina tibà, com volent dir que no giraria més. Un altre ho hauria deixat córrer; però en Joan féu una mica més de força. Se sentí un clec, una mena de gemec, i en Joan es quedà amb el cap de la nina als dits.

Ara diríeu que aquell males-mans ventà a córrer esporuguit de la seva desobediència; doncs no: s'hi assegué tot cofoi, com un general damunt les ruïnes d'un poble conquistat.

Fins que la Maria, amb l'ànsia de la seva joguina, entreüllà per la porta i veié la desgràcia.

Darrera d'ella la mare venia a cercar tovalles netes a la caixa.

Si en voleu, aleshores, de plors de la Maria i crits de la mare!

— Barroer, matusser, males-mans, dimoni, desobedient, ruïna de la família, destrossador!

I tenien tota la raó. En Joan, llest com un gat, ventà a córrer cap a fora. Elles dues anaven a perseguir-lo; però una olor d'agafat que venia de la cuina les aturà.

La Maria restà consolada amb la promesa d'adobar-li la nina; o, si no, una de nova.

Però no en dirien res al padrí.

Vet aquí que, a l'hora de dinar, en Joan entrà com aquell que no ha trencat mai cap plat ni cap olla.

S'entaularen tots quatre amb l'esperança d'un àpat suculent. Així ho prometien totes les sentors. Allò de l'agafat no havia estat res. Però tan bon punt en Joan empunyà la forquilla per atacar el seu plat d'arròs amb conill, vegeu quina cosa més estranya: forquilla i plat se'n volaren tot d'una amunt, amb la fúria i el bronzit d'un coet.

N'hi havia per a embarbesclar-s'hi. Fins ni el padrí, que era un home de món, no sabia què dir-hi; allò no entrava en el seu programa.

Tothom aferrà instintivament el seu plat: no era cosa de pagar els justos pels pecadors.

Però tots els plats romangueren damunt la taula i es deixaren consumir, llevat dels d'en Joan: així que ell els tocava amb la punta d'un dit, fugien esverats enlaire, travessaven el sostre i no els veïe mai més ningú.

En Joan, doncs, restà sense dinar, i amb una gana que li bleïa el ventrell.

Tot moix en un recó, rumiava, rumiava. Però no en treia res en clar.

El padrí, que també s'ho havia rumiat, ja hi començava a veure alguna cosa, i passejant-se amunt i avall de la sala, digué al minyó:

— Això, ¿saps què és? Nostre Senyor que et castiga. Tu no estimes les coses, les tractes amb barroeria, i ara les coses fugen de tu. Sigues endreçat i demana a Nostre Senyor que et perdoni.

En Joan pensà: «Té raó...» I es disposà a ésser endreçat. Començaria per les joguines; més ben dit, per les deixalles de les seves joguines.

Però així que anà per agafar-les, pegaren estrebada i fugiren volant per la finestra.

En Joan, en comptes d'ésser humil, s'hi irrità i pensà: «Doncs faré de bon minyó; i estudiaré...»

Però s'ha d'ésser bon minyó de bon cor, i no perquè s'estigui enutjat.

Tot just en Joan, d'una revolada, s'aferrà a la cartera i als llibres, cartera i llibres li pegaren un violent cop al nas, i fugiren aire amunt com si els estiressin del cel amb un cordill.

Ara sí que en Joan es trobà perdut. Esclafí el plor i anà per llançar-se als braços del seu padrí.

Però, oh meravella! Igual que aquelles bombes amb figura de persona que els nois inflen els dies de la festa del barri, el

padrí s'aixecà ràpid, èrtic i fent tentines i es perdé en el cel.

El bon senyor anà a caure just a la seva casa de Barcelona. I hauria estat ben content d'haver-se estalviat el bitllet de tornada, si no hagués estat per l'espant, i perquè hi va perdre la gorra, que valia més que el bitllet.

En Joan, sota el pes de la ira divina, plorà més fort, acompanyant les llàgrimes amb uns grans crits de:

— Perdó, no ho faré més, mare, Maria, perdó!

La mare i la Maria, esgarrifades i entenedrides, deixaren els plats a mig rentar i acudiren a consolar-lo.

Però, només perquè la punta dels dits les fregà una mica,

les dues pobres dones foren arrabassades aire amunt, com si un huracà els bufés per sota les faldilles.

Anaren a caure a cinquanta passes de la casa, en un flotó d'oliveres, i restaren penjades a les branques. No es van fer cap mal; però va costar qui-sap-lo de despenjar-les.

En Joan, desesperat, atùit, no gosant ni tocar-se, corregué a tancar-se a les golfes.

Quines hores més tristes hi va passar, Déu meu!

Allò era una cofurna poblada de ratolins, que no s'atrevien a acostar-se-li, com si compreguessin que tot allò que tocava aquella barroera criatura havia de prendre mal.

Els mals endreços, a penes visibles dins la trista llum que entrava per una petita lluernia, prenien davant la castigada imaginació d'en Joan formes fantàstiques i acusadores.

En Joan veia desfilant tots els seus crims.

Quants de castells derrocats, incendiats, inundats; quantes casetes de Santa Llúcia esbotzades com si hagués passat un terratrèmol; quants de cavalls esventrats com els corsers dels picadors a les curses de braus; quants de carrils amb les rodes enlaire, fets trossos com si haguessin caigut dins una timba; quin exèrcit de soldats invàlids, tal sense cap, tal amb una cama tallada, tal amb un braç fet malbé, sagnants, lívids, gemegadors; i no us diré els llibres amb els fulls esquinçats, i les robes tres vegades sargides i tres vegades tornades a esqueixar, i les sabates sense botons ni cordons, perquè no acabariem en tota una hora de fer llista.

A cada nova tètrica aparició d'aquestes, en Joan, penedit, convuls, es colpia el pit i gemegava.

A la fi caigué de genolls, suplicant a Déu que el perdonés.

Lavors totes les visions s'esvaïren. Per la lluernia entrà un raig de llum més viva. Dintre el raig davallà aquella nina que poques hores abans tan cruelment ell havia escapçat.

La nina portava el seu cap a la mà, com Sant Dionís. Oh meravella: damunt la mà de la nina, el cap rompé a parlar:

— Joan — i en Joan es cobrí la cara —, sóc la teva última

víctima! La teva darrera malifeta, que ha fet xarbotar la mesura de la teva barroeria. Nostre Senyor no et perdonarà, que el meu cap no sigui íntegrament restituït damunt les meves espatlles.

Això dit, la visió desaparegué.

El primer impuls d'en Joan fou de córrer a adobar la nina.

Però un pensament l'aturà en sec: ¿Com adobaria la nina, si només de tocar-la ja li fugiria?

I les llàgrimes li tornaren a regalar cara avall... I pregava, pregava...

No era sol a demanar el seu indult a la Providència, que així castigava la seva barroeria.

La mare i la germana, agenollades davant la calaixera, pregaven també a la Verge que somreia dins el globus, encarcarada en els seus vestits daurats.

De sobte, la Maria tingué una inspiració i va fer:

— Mare, i si provàvem d'arreglar la nina? Potser així Nostre Senyor es desenutjaria.

Dit i fet. La Maria sacrificà una de les seves lligacames. I amb aquella goma, i sobretot la bona fe, que somouria muntanyes, mare i filla encaixaren el cap de la nina dins el forat del coll.

El cap es girava de l'un i de l'altre cantó com abans.

La Maria va fer un crit d'alegria:

— Mare, me'n vaig a cridar en Joan:estic segura que Nostre Senyor l'ha perdonat.

La mare vacil·là un moment:

— ¿I... si et toca i et fa volar enlaire i no et veig mai més?

I a la bona dona li espurnaven els ulls.

Però la Maria escoltava una veu que enraonava sense paraules dins el seu cor innocent; besà la seva mare i pujà cap a les golfes.

En obrir la porta, ja veié en Joan. Allò no era aquell Joan

alegre i amb cara de murri, sinó una ombra d'en Joan, desolada i contrita.

Agenollat a terra, el minyó estava tan abissat en el seu prec, que d'antuvi no reparà la Maria.

Les seves llàgrimes, a terra, havien fet tot de bassiols, on s'anaven a abeurar els ratolins.

I la Maria, com un angelet del bon anunci, assenyala greument el cel amb un dit, i digué:

— Aixeca't, Joan, que Nostre Senyor t'ha perdonat.

En Joan se li llançà al coll. i la germana no es mogué de sobre terra.

El penediment d'en Joan i la fe de la Maria havien entendrit

Nostre Senyor. El qual, de primer, avisa, fa una mica de mal i no deixa senyal; però m'escriuixo de pensar en els càstigs que haurien anat plovent sobre en Joan, si no s'hagués esmenat de la seva barroeria.

Des d'aleshores, les mans d'en Joan Barroer van ésser, amb totes les coses, més delicades que mans de brodadora.

Persuadit que totes les coses del món, baldament immòbils i mudes, tenen també una ànima que cal respectar, en Joan tractava totes les coses amb amorosa delicadesa, i les coses semblava com si obeïssin les seves mans.

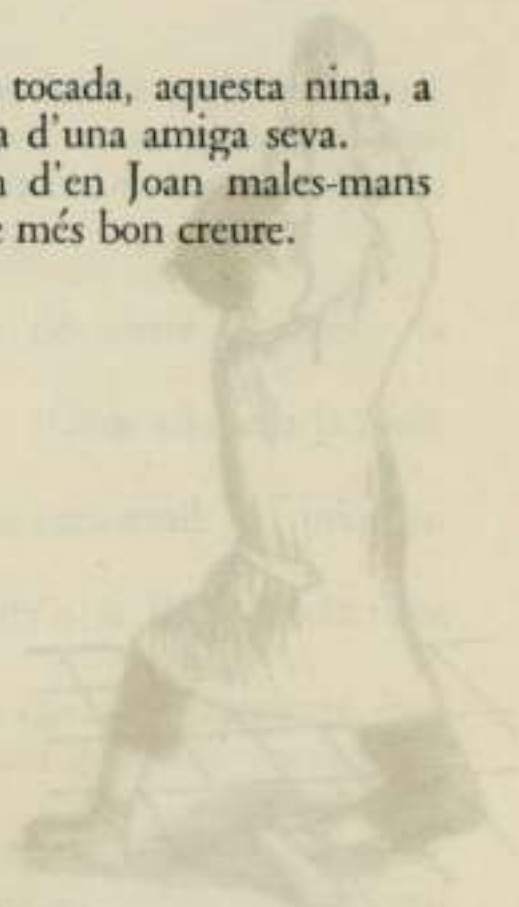
I jo no us diré com s'estimaren des d'aleshores en Joan i la Maria i la nina; tant, que la gent a primera vista els prenia per tres germanets.

I la nina durà qui sap els anys.

Jo no sé si ara deu ésser trencada; només us asseguro que si ho és, no ha estat per culpa d'en Joan.

I encara sé de qui l'ha vista i l'ha tocada, aquesta nina, a casa de la mateixa Maria, que era l'àvia d'una amiga seva.

Vull dir amb això, que la història d'en Joan males-mans ja comença a ésser vella; i per això fa de més bon creure.

JOAN BRUT

UNA vegada era un Joan més brut que una guilla.
Però una guilla ho és de naixença, i perquè si no fos bruta i pudent ja no fóra una guilla.

En canvi, en Joan era una persona i no ho semblava. Perquè una persona de debò respecta el seu cos, i mira de tenir-lo sempre net i a punt per si Déu, que l'hi ha fet, dóna de tant en tant un cop d'ull a la seva obra.

Però en Joan no hi pensava; i la pell del seu cos era com si diguéssim l'hostal de totes les brutícies.

Els pares, és clar que no eren uns marquesos, però ho semblaven de tan endreçats, i feien rentar en Joan tres vegades al dia. Només que la criatura movia cada vegada un batibull com si l'escorxessin de viu en viu; i els veïns tot eren queixes a l'alcalde de barri.

A més, se n'anava una brutícia i en venien tres de noves al cap de dos minuts. De manera que els pares, desesperats, ho deixaren córrer.

I en Joan, ara que no veia aigua sinó quan plovia, fou feliç una temporada, com la truja sobre el fem.

Vet aquí que un matí truquen a la porta.

La minyona era a plaça, la mare es pentinava i tenia els braços enlaire torcent la trena sobre el cap, el pare rumiava un negoci, bo i esperant els llonguets per a esmorzar, i els germanets dormien.

En Joan, llisquent com un argent viu, cuità cap a la porta i obrí. Era el forner. En Joan parà les mans. El forner se les mirà de cua d'ull tocant l'ase, i diposità la primera barra sobre les mans esteses. I a sobre, la segona barra. I damunt la segona

barra, els tres llonguets de torna. I, girant l'esquena, se n'anà a trucar a un altre pis.

Aleshores en Joan estrenyé la bondadosa càrrega contra el seu pit, n'assegurà l'equilibri recalcant-hi la barba, i tancà la porta d'una puntada de peu.

Però en aquell moment se sentí un crit de la mare, que ja se la temia:

— Desgraciat, tocar el pa amb aquestes mans tan brutes!

I li va venir un basqueig terrible.

El pare també acudí; creuà els braços, brandà tres vegades el cap endavant i endarrera, i proferí:

— Desgraciat!

En aquell moment giren amb una clau per fora, i entra la minyona. En veure en Joan amb el pa, exclama:

— Mai més no menjaria pa de gust!

I deixà el cistell, i se'n va anar escales avall, sense ni passar comptes. No l'han vista mai més.

Bo i sostenint el front de la mare, la qual es retorcia de basqueig, dejuna com estava, el pare anava fent un sermó a en Joan Brut:

— ¿Com vols que Nostre Senyor no et castigui, si després que et fa la gràcia de donar-te el pa que cada dia li demanes, el toques amb unes mans tan brutes?

I es veu que Nostre Senyor inspirava el pare; perquè, efectivament, castigà en Joan Brut.

El sol anà avançant pel seu camí cel amunt. Era gairebé migdia i la mare encara feia llit, cruixida del seu basqueig.

¿Com s'ho faria sense minyona? La bona dama cridà en Joan.

Ell podia ésser brut, però veure la mare malalta l'entendria. Es decantà sobre el llit i anà per besar-la.

Però ella, dèbil com estava, el rebutjà dolçament.

— Vés baix i digues a la portera si vol pujar a fer el dinar.

En Joan sortí, tot cofoi de tenir una comanda a fer.

I vet aquí que sobre la gira del llençol, allí mateix on ell havia posat la mà, la dama veié, esbalaïda, la marca d'una mà, greixosa, negra com fum d'estampa i un si és no és pudent.

Ella espolsà, refregà: la marca no fugia, ni s'aclaria tan sols.

Al bell punt d'aixecar els ulls, sobre el muntant de la porta per on en Joan havia sortit, reparà una marca exactament igual. I entorn del pom, una altra.

La pobra dama un moment va pensar: «Amb un dia que no li estic damunt perquè es renti almenys una mica, ja deixa.»

Però pensant-hi més, de seguida veié que allí hi havia alguna cosa d'extraordinari. I se li negaren e's ulls; perquè una veu li deia dins el cor, que ara Nostre Senyor s'hi anava a posar. I això sempre esborrona, encara que un sap que Nostre Senyor sempre s'hi posa a fi de bé.

Doncs, vet aquí que aquell matí al primer pis tenien bateig.

I com que eren els qui donaven més a la portera, avui esperaven tenir una escala com un mirall.

Però així que el padrí travessa el llindar, ja me'n veu una mà negra, sinistra, marcada damunt l'estuc blanc de la paret de l'escala. I escales avall, fins on abastaven els ulls, d'altres i d'altres mans.

El bon senyor, que havia llegit molts diaris, tot seguit hi va veure clar: allí la banda de *La Mà Negra* preparava algun crim. I cridà la portera.

Entretant havien sortit la padrina, el pare, la llevadora, els oncles i ties i cosinets convidats.

En voleu de desori! A la padrina, de l'espant, li caigué d'entre els dits el ciri de bateig i se li va fer mil bocins virolats. Tot eren opinions i murmuris i xiscles i llàgrimes. Jo no sé com el nadó no hi va perterir.

Amb l'aldarull s'anaren obrint les altres portes. I entre tots els veïns decidiren d'anar a avisar la justícia.

Només en un pis se sabia la bona veritat: a casa d'en Joan Brut,

Però la mare, esverada fins al moll dels ossos amb el negre núvol de càstig que llampurnava damunt la testa del seu fill, no es gosava moure del llit.

Els germanets la voltaven, tots tendres i silenciosos.

I en Joan, agemolit en un recó com un gat culpable, sentia dins el seu cor una veu rosegadora que tot li ho anava descobrint.

I qui sap encara què vindria.

En tornar el pare del despatx, al carrer encara hi havia un rotlle de gent que esperava el senyor comissari i que imaginava solucions del misteri.

Escales amunt, a cada replà, hi havia dos o tres veïns. Per les finestres del celobert en parlotejaven les minyones. Aquell dia, a tots els pisos van menjar agafat.

I les marques tan llampants sobre l'estuc.

Al bon senyor el cor se li va nuar. Massa temps feia que qualsevol brutícia el feia pensar en el seu fill.

Entra al pis, i li apareix tota la tragèdia: en Joan en mans de la justícia divina, la mare al llit, el més calent a l'aigüera.

Aleshores la pena que de tant de temps portava comprimida al cor, li va brollar per la boca, en un doll pausat, amarg i tèrbol.

I després de fer a en Joan la pintura d'un present i d'un esdevenidor negres com la seva brutícia, acabà exclamant:

— Fuig d'aquesta casa abans que no ens perdis tots!

Un bon pare com el d'en Joan Brut, coses així no les diu mai perquè es facin de debò. Però en Joan començava a veure's tan perdut que se les hi va prendre.

I sortí lentament de la casa.

Els veïns el miraren davallar en silenci.

El pare estava tan trist, que no se n'adonà fins al cap de mitja hora.

I començà a fer passos per retrobar-lo. Però tot fou inútil per aleshores i tant.

Camina que caminaràs, si en passà en Joan Brut de carrers!
 Ja s'acabaven les cases i començaven els horts. La muntanya
 era allí tocant: el sol va fer l'ullet des de la carena i s'acotxà a
 l'altra banda.

No per això s'aturà en Joan Brut: la desesperació l'empenyia; un ventijol subtil l'acompanyava com un esperit invisible i malencònic.

Arran d'una llarga paret, començà a enfilarse muntanya amunt; ja no anava tibant i test com en sortir de casa: el cansament, la fam i la consciència cada vegada més viva de la seva misèria li anaven alentint el pas.

Ell, que tot el camí havia tingut tanta cura de no tocar de mans enlloc, ara se sentia tan feble que li calia recalcar-les de tant en tant a la paret.

I és clar, anava deixant tot de marques negres.

La paret feia cap en un bosc. En Joan no podia més, i es deixà caure sobre la pinassa, plorant calladament.

De sobte, unes manasses li vinclen per darrera els braços, una altra manassa li tapa la boca.

Aixeca els ulls amb un surt; a través de les llàgrimes no veu sinó una cara emmascarada i peluda, i un ganivet que li amenaça el pit.

Sobre el seu clatell, sentia alhora una mena d'esbufec calent; i una veuarra va dir-li:

— Muixoni!

En Joan, només de pensar que aquell home que l'agafava per darrera pogués ésser tan basardós com el que tenia davant, perdé el mon de vista.

Una bescollada li tornà l'esma.

¿Era nit fosca? No: era que l'havien embenat d'ulls. Anà per palpar-se: l'havien amarrat de mans i de peus al tronc reïnós d'un pi.

Anà per esclafir un sanglot; la veuarra terrible es féu sentir una altra volta:

— Mutis!

I en Joan Brut vinga tremolar, tant, que el mateix pi se n'estremia del cimall a la soca.

Estrebà, es debaté, provà d'esmunyir-se de dins els nusos: tot era endebades. I començà a pregar a Nostre Senyor i a la Mare de Déu, prometent que si sortia en bé d'aquell perill seria més net que un palet de rierol.

Però Nostre Senyor per aleshores i tant es va reservar.

I en Joan Brut anà sentint, dins el paorós silenci, com al lluny tocaven les vuit, i les nou, i les deu, i les onze i dos quarts de dotze.

Doncs el cas és que això eren dos lladregots que en duïen una de cap.

Per aquells encontorns vivia en un casull una vella avara, amb un cor eixarreït com un cuiró, a qui tothom tenia per d'allò més pobra, i de la qual no es fiava ningú.

Els dos belitres, rondant per aquell veïnatge, una nit al punt de les dotze havien vist, per una escletxa del finestró, com la vella treia de sota una rajola una embosta d'unces i de bitllets

i se'ls posava a comptar. I cada nit al pic de les dotze veien el mateix. Fins que aquell dia s'havien decidit a robar-la fos com fos.

Per això, quan van veure en Joan Brut que anava deixant sobre la paret aquelles empremtes de mà culpable, pensaren que fent-se d'ells aquell minyó tindrien un bon instrument per a despistar la justícia.

En ésser l'hora, els lladregots deslligaren del pi en Joan Brut, i se'l van endur cap al lloc de la malifeta, sempre tapat d'ulls, i estirant-lo d'una corda nuada al seu coll com qui estira un ase pel ramal.

Així caminaren cosa d'un quart a través de la infinita mitjanit, poblada de sorolls misteriosos i de silencis patètics.

Si en va saltar en Joan de marges, si en va fregar d'argelagues, si va ensopegar amb macs cantelluts!

A l'últim s'aturaren. En Joan fou empès fins tocant a una paret grollera, darrera la qual se sentia un dring apagat de monedes que es compten. Era el casull de la vella avara.

Després l'estacaren pel ramal a un ganxo, com un ruc que ha d'esperar l'amo.

Sentí que els dos homenots forollaven la porta; de sobte el dring de l'or cessà, i de dins sortí una veueta prima, esquerdada i pregona, pregona com deu ésser la veu de l'àvia del diable, que va fer tota pressosa:

— ¿Qui hi ha? ¿Qui hi ha? Auxili...!

En aquell moment la porta s'esbotzà. A en Joan Brut el cor li botava dins el pit com un esquiol esparverat, deixant-li a penes distingir les fresses precipitades que ara irrompien de dins el casinyot.

Mobles que cauen i es desballesten, unces que rodolen, gemecs i raneres i bufits i flastomies, cossos que van a tomballons per terra: després, un silenci; i tot seguit un cascadeig d'unces que s'embutxaquen.

En acabat, unes passes que s'acosten cap a ell: a cada petjada les unces dins la butxaca feien un dring.

Li desfan els nusos dels braços i li passen el ramal del coll a l'un puny; una manassa aspra i llefiscosa l'aferra per l'altre puny; i així, arrossegat per tots dos cantons, sense veure-s'hi pas més que si anés per dins una carbonera, l'entren dins el casull.

El qui l'aferrava pel puny li ventà revolada de sobte, i li féu aplicar vulgues no vulgues la mà estesa damunt d'una paret, i damunt d'una taula, i damunt d'un cos escanyolit i tebió, estenallat a terra.

Cada vegada en Joan sentí com si l'ànima se li escorregués avall avall, igual que si el pit se li xuclés com una pilota. I pensà cada vegada: «Déu meu! Quina marca dec deixar!»

Però no hi havia resistència possible.

Després l'estiraren de bell nou cap a fora i s'anaren allunyant del casull maleït.

Si en tornà a saltar en Joan de marges, si en tornà a fregat d'argelagues, si tornà a ensopegar amb macs cantelluts!

I ara en un marginal, ara en una tanca, ara en una soca, la seva mà dissortosa era aplicada amb els seus cinc dits, com qui va marcant els fitons d'una carretera.

Per fi, cessaren la caminada. Les mans invisibles li entaforaren diverses coses a les butxaques i a la pitrera, l'alliberaren del ramal, i el reboteren d'una empenta a terra. La veuarra terrible féu aleshores:

— Si et bellugues, et faig un trau al ventre.

Poc calia l'amenaça, si el pobre Joan no tenia esma per a moure's ni tan sols per a adonar-se que el deixaven tot sol amb la nit i amb la seva brutícia!

Un gall cantà al lluny; el seu clarí desacordat fou respost per altres espinguets més al lluny, i més a la vora, a qui cridaria més, esgargamellant-se en una ridícula competència.

Aquest concert deixondí en Joan del seu estamordiment: obrí els ulls sota la bena, i parà una orella angoixosa.

Al seu entorn no se sentia cap remor humana; només un aïrol picant que feia fressejar uns fullatges al seu damunt.

Un ocell piulà; un altre començà a xerrotejar; cinquanta altres gorges delicades anaren traient sons alegres i dolcíssims: val a dir que ho feien millor que els galls.

En Joan, sentint-se de cop i volta les mans lliures, gosà palpar-se; després s'arriscà fins a aixecar-se un cantell de la bena: una llum daurada i joiosa el saludà.

Era el sol novell. I ell estava sol, dins un barracot esbalandrat, vora una via de tren. A través del sostre esbotzat, es gronxava una branca d'acàcia tota tremoladissa.

Al primer moment li entrà com una valentia, s'arrencà la bena dels ulls i s'alçà de terra; però aviat la memòria li féu esment de les seves peripècies del dia abans, i el cor se li tornà a arrupir, buit de confiança pel que es referia al dia present.

I s'agemolí en un recó. Alguna cosa li feia nosa en una butxaca, hi ficà la mà, i me'n treu un grapat de monedes d'argent i d'or. Es recolza tot esbalaït mirant-se-les. I vet aquí que en aquell just moment apareixen pel badat de la porta dues cares rases i serioses sota dos copaltes negres, i les puntes lluints de dues carrabines; en Joan Brut esclafí mig crit: eren els mossos d'esquadra.

No li van dir un mot; només amb el peu li feren entendre que s'aixequés i seguís. Un d'ells replegà les monedes i les embolicà dins el mocador que havia tapat els ulls d'en Joan. En Joan reparà amb horror que era tacat de sang; entre la virolada brutícia que cobria la seva roba, es podien destriar així mateix algunes enllefernades vermelles. I exclamà atarantat:

— ¿Què he fet jo? ¿On me duen? Per l'amor de Déu, ja seré net, senyors mossos d'esquadra...

Però no li respongueren: un mosso d'esquadra que s'ho valgui no fa mai conversa amb els criminals.

En Joan fou dut a la presència d'un senyor jutge lleig, de barba serrada, i que no reia mai sinó en família.

Va anar fent tot de preguntes caragolades a en Joan; en

Joan contà el que sabia de les seves aventures; un home, de nas al paper, anava escrivint cada cosa que deia.

En Joan, per vergonya, callà tot allò que es referís a la seva brutícia i al càstig diví que damunt seu pesava.

I no cal dir, el senyor jutge no ho veia gens clar, i tot era gratar-se la barba per entre mig del pèl. Ara es mirava

en Joan Brut, ara els objectes acusadors que li havien trobat a sobre i que tenia damunt la taula, davant seu: un ganivet, un parrac de gipó i el grapat de diners, tot això amb taques de sang.

— I torno a preguntar al detingut — féu el senyor jutge — : ¿com explica el detingut la seva presència a la muntanya, en aquella hora de la nit que diu que va ésser agafat per dos desconeguts?

En Joan acotà el cap, mut; el jutge brandà el seu; l'escrivent escrivia.

De sobte, truquen al telèfon de sobre la taula; el senyor jutge para l'orella, escolta bella estona i a l'últim fa:

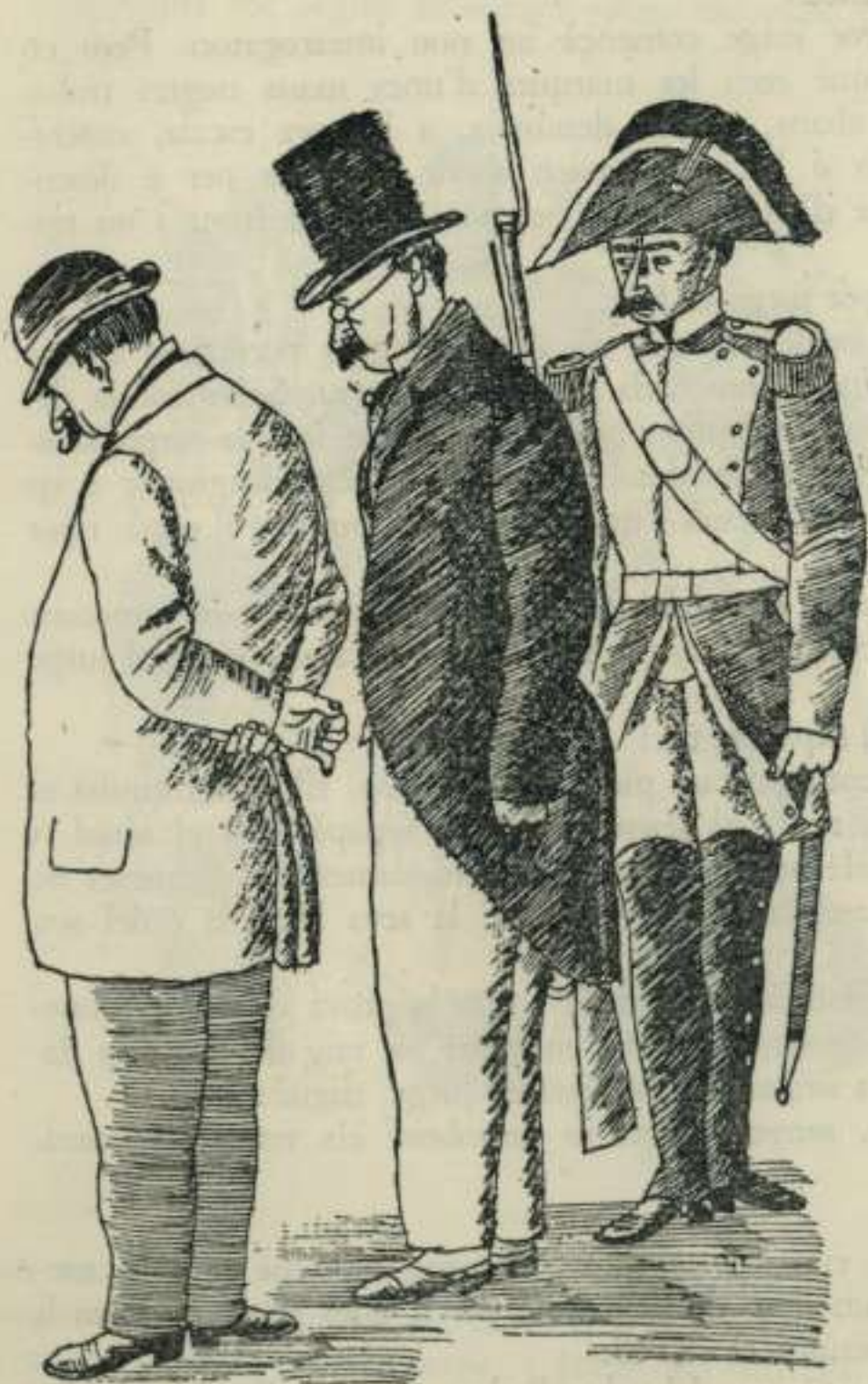
— Que me'l duguin.

Passà un quart de basardós silenci: el jutge meditava, l'escrivent fumava, en Joan Brut s'esfereïa cada vegada més.

A l'últim s'obre la porta, en Joan gira els ulls i, oh horror!,

veu comparèixer el seu propi pare, lligat entre dos policies, aclaparat de vergonya i de pena.

Dos crits de sorpresa i d'angoixa s'encontraren dins l'aire:

— Papa!

— Fill meu!

El senyor jutge començà un nou interrogatori. Però en preguntar què eren les marques d'unes mans negres trobades el dia abans, segons denúncia, a la seva escala, exactament iguals a les que havien servit de pista per a descobrir el recer d'en Joan Brut, el pare acalà el front i no respongué.

I el senyor jutge va fer:

— Tot evidencia que els dos detinguts pertanyen a una banda criminal anomenada de la *Mà Negra*. Solament la delació dels altres còmplices podria evitar que tota la responsabilitat caigui sobre ells dos. Es a dir — afegí dirigint-se a en Joan Brut —, el presidi i qui sap si el patíbul per al papà, i per a tu...

En Joan no el deixà acabar. Veure sofrir el pare innocent per culpa seva li amanyogà el cor. Es llançà als peus del jutge i exclamà:

— Jo ho explicaré tot!

L'escrivent agafà un plec de paper nou. El pare humilià el front encara més; el senyor jutge es repapà dins el setial, i en Joan, entre sospirs i sanglots, enrojolaments i promeses de penitència, anà fent la història de la seva brutícia i del seu càstig.

I llesta la difícil confessió, i feta la prova de la mà ennegridora, alleugerit el seu cor en veure un raig de simpatia damunt la cara impassible del senyor jutge, digué:

— I ara, senyor jutge, jo descobriré els veritables criminals.

En Joan rumià i comptà i debaté; espremé la seva memòria com un drap de bugada, i per fi unes gotes de llum li caigueren damunt el cervell.

Recordà que un dels dos lladregots que l'havien agafat

feia un caminar desigual i a cada passa pegava un cop sec i sord. Era, doncs, coix i portava una cama de fusta.

Demana tot seguit al senyor jutge un vidre d'augment,

un automòbil i un escamot de policies: el senyor jutge, cada vegada més interessat, a tot digué que sí. El pare, commogut i encara vigilat, el veié partir, i pregà pel seu bon èxit i el seu perdó.

En arribar al lloc on l'havien agafat els mossos d'esquadra,

en Joan Brut davallà, i a gatameus per terra anà escorcollant entre la pols. No trigà a descobrir les petjades rodones de la cama de fusta. I anà seguint la processó.

Dues vegades perdé la pista, i dues vegades la retrobà gràcies a la seva finor i al seu desig de salvar el pare i de millorar d'aleshores endavant la vida.

El rastre els dugué fins a un casinyot malcarat. Hi havia una hora de camí a bon pas, però no hi van fer cap fins a entrada de fosc.

Hi enxamparen bellament els dos criminals, que encara estaven comptant les unces ensagnades del robatori.

I tal com la vella havia pagat la seva avarícia, ara els lladres pagaren llur crim i d'altres crims que havien comès en llur vida torta.

La primera cosa que en Joan Brut va fer en tornant, va ésser agafar un full de paper de barba de la taula del senyor jutge i aplicar-hi la mà estesa. El cor ja li ho havia dit: la mà ja no deixava.

I el senyor jutge va somriure, per primera vegada a la vida davant de gent.

Gràcies al seu patiment, al seu penediment, als precis del pare i al favor que havia fet a la humanitat alliberant-la d'aquells dos hereus de l'infern, Nostre Senyor havia perdonat en Joan Brut.

I val a dir que els diaris en parlaren per tot Espanya.

Tant, que el govern va decidir de premiar el minyó per a exemple.

I així, una bella tarda, en acte solemne presidit pel senyor bisbe, el senyor batlle i un delegat del capità general, que tots tres van fer un discurs, es féu remesa cerimoniosa a en Joan Brut d'una pastilla de sabó fabricada amb les herbes més oloroses del propi jardí de la Reina.

El pare d'en Joan la posà, naturalment, dins una vitrina daurada feta exprés, al bell mig del saló.

I tan net va ésser dels d'aleshores en Joan, que es podia mirar la cara dins les seves ungles, com en uns espills.

I quan feien crema, la hi haurien deixada tastar fins amb el dit.

Només que ara era massa polit per a fer-ho.

JOAN QUE TURMENTAVA
LES BÈSTIES

UNA vegada era un noi, que de més a més de dir-se Joan era molt ric.

El seu pare tenia qui sap les terres: a la muntanya, al pla, de bosc, de conreu. Travessar-les de cap a cap volia dir un seguit de dies de córrer a cavall.

Talment, que molts masovers ni el coneixien tan sols; perquè quan era a l'un extrem, ja es canviaven els de l'altre.

En canvi, totes les bèsties del redol sentien prou de lluy en Joan.

El qual tenia un vici: que bèstia que li queia a les mans, bèstia que havia de turmentar.

Per això, quan en Joan s'acostava a una finca, hi havia en els corrals un defici com quan ve un terratrèmol.

I és que aquest instint ha donat a les bèsties Nostre Senyor. El qual n'ha inventades de tantes menes, i es pren la feina de mantenir-les cada dia i de curar que no s'acabin, perquè cadascuna faci el seu fet en servei dels homes, i no per a joguina d'ells.

Vet aquí que un dia en Joan i el seu pare van sortir a caçar. Feia un sol de setembre espès i groc i dolç com una mel.

Les perdius se'n volaven de les garrigues, les llebres botaven dels matassers, els conills s'esmunyien pels barrancs.

Però a cada tret, un buf de bruixa semblava esbarriar els perdigons.

— Lloat siga Déu — acabà dient el pare d'en Joan, que era tot taujà —; Déu no vol que esguerrem aquest bon dia a les bestioles.

I penjant-se l'escopeta al coll, xiulà els gossos, que d'aver-gonyits ja no volien fer cap mostra, i no pensà més sinó en la pipa que no li tirava, i en les olives que li llevaria tot aquell pujolar.

En Joan seguia tot moix. Caminar per caminar l'avorria. I fins al Mas Novell, on havien de fer nit, eren un ramat d'hores de pujar i baixar.

Aquell dia perdut li inspirava una fúria que l'hauria fet girar contra tothom.

Els gossos li pegaven llambregades de cua d'ull, però no

se li haurien acostat ni per un terròs de sucre. Massa sabien que haurien estat rebuts a puntades de peu. I com que això, a qui no faria trontollar la fidelitat, un gos que s'estimi, abans s'hi pensa.

Quan arribaren al Mas Novell, ja hi havia més ombres que sol. L'aire tot era un xiscler. Les orenetes no trigarien gaires dies a anar-se'n cap a l'altra banda del mar. Un esbart s'aixecava aire amunt. Les unes s'entrecruaven amb les altres, fent mil zigzagues inquietes. Quan ja eren només un polsim agitat dalt de tot del cel, tornaven a precipitar-se avall. A llur encontre, noves companyes es llançaven dels ràfecs i de les xemeneies dels mas, que era gran i poblat com un llogarret. Talment parlaven, aquelles bestioles entenents. Passaven i tornaven a passar arran de les finestres i per davant les portes, i xisclaven més fort com volent dir alguna cosa.

Tothom, entre feina i feina, els responia amb una ullada amorosa. Fins hauria's dit que els bacons, a través de la barrera de llur cofurna, aixecaven envers elles un morro entendrit.

El pare es quedà enraonant amb el masover, que era nou, i naturalment tenia més reclamacions a fer a l'amo.

En Joan rodava com un gos desvagat. Esverà les oques, agafà pel clatell un gat que s'estava tot tranquil rentant-se la cara, i el tirà dins un galliner; llavors s'assegué al pedrís de l'era, i amb el canó de l'escopeta anà inquietant un niu de formigues.

Un vol d'orenetes passà per allí, tan baix, que gairebé tocà a terra. Un moment, voltà innocentment en Joan. Els xiscles li burxaren l'orella. Una ala esquiva àdhuc ratllà el seu front. Girà encara per l'altre cantó de l'era, pujà cel amunt, tornà a davallar.

De sobte, dins el pit d'en Joan tots els mals instints de turmentador de bèsties s'arremoraren amb tota la ràbia de la cacera fallida.

Es redreçà, caut com un gat, i assegut mateix engaltà ràpidament l'escopeta i engegà tots dos canons.

Una oreneta caigué, com un plom, als seus peus. Dues més vacil·laren enlaire i per fi es deixaren anar damunt les lloses de l'era.

Tenien sang a les panxetes clares. Bategaven d'ales, saltironaven sense forces, hauria's dit que giraven els ulls somorts cap a en Joan, amb tot de gemecs com a retrets.

En Joan s'ho mirà, i tot d'una sentí una indefinible tristesa. Hauria pres de bon cor que el temps tornés enrera un instant per a no fer el que havia fet.

Però la rosa arrencada no torna al tany, ni el tret a l'escopeta, ni la sang a les venes d'on ha brollat.

En sentir-se l'espetec dels trets, el pare d'en Joan va tenir un gran surt.

El seu primer pensament va ésser que el fill li havia pres mal amb l'escopeta. I corregué en aquella direcció. El masover el seguí; de per tot el mas la gent acudí alarmada. Els gossos, clapint, s'avançaven a tothom.

L'aldarull féu revenir en Joan.

— No és res, no és res — barbotejà —. Jo que he fet estrena i he tombat tres orenetes.

I per acabar de quedar bé atjà els gossos.

Però, cosa estranya! Aquests callen de sobte, es miren llargament en Joan amb aquelles nines que semblen humanes, i se'n tornen amb la cua baixa i el cap jup.

La masovera brandà el cap.

— Qui mata una oreneta, mata sa mare — digué entre dents, no gosant cridar massa per no embolicar-se amb els amos.

I també se'n tornà.

L'últim d'arribar fou el pare, que era un senyor gruixudet. En veure de què es tractava, s'indignà contra el seu fill. Aixecà els braços i anà per escridassar-lo bo i corrent. Però encara no s'ha sabut com, si és que relliscà o que s'entrebancà o si, com jo crec, senzillament que Déu, per als seus fins, l'empenyé amb un dit, el cert és que el bon home va caure tan llarg com era. L'enllosat de l'era en tremolà tot.

El masover l'anà a collir per una banda; en Joan, nuat d'esglai, groc, trèmul, esmaperdut, hi corregué per l'altra.

Però així que l'agafaren per sota les aixelles, i que el bon senyor provà de donar-se aire, féu un gran crit.

Es veu que caient s'havia desllorigat alguna cosa.

La masovera posà roba neta al seu llit, que era tot florejat. Patint-hi qui-sap-lo, el bon senyor hi fou transportat i estès. Al voltant del capçal començaren les opinions.

La masovera estava per unes certes creus i unes certes oracions; el masover, per un cert emplastre que feia miracles; el mosso, per un home del poble que per a casos d'aquests i per a espatilats de pit era un trumfo.

— I... ¿al poble no hi ha metge? — insinuà el desllorigat.

Els uns es miraren els altres. El mosso, veient-se una caminada a sobre, pegà un cop d'ull per la finestra. Fosquejava. La lluna no sortiria fins al cap d'una hora. La nit no es prometia pas massa clara. Aquells núvols podien dur pluja i tot.

— Sí... però són dues hores llargues, nostramo — respongué a la fi el masover —. I el pegat el podem fer a casa; cregui que no hi ha cosa millor, havent-hi, com sembla, esquinç...

I palpà l'indret desllorigat. El bon senyor llançà un crit terrible.

— Vull un metge — digué enèrgicament.

Allò tancava de cop. El mosso es gratà el cap pensant en el seu ventrell buit.

Sobtadament, en Joan sortí de l'ombra on s'havia refugiat de tantes mirades acusadores.

— Hi aniré jo i ningú més — afirmà, amb un to d'amo decidit —. Enganxeu-me la tartana.

El masover començà a explicar que si el botó d'una roda estava tot consentit; la dona, que si la carretera estava feta un barranc, i de nits era anar-s'hi a trencar la nou del coll.

— Està millor la dreuera, i s'hi guanyen ben bé tres quarts — conclogué el mosso.

— Tireu-me una manta sobre un matxo — comandà en Joan. I es precipità ell mateix cap a l'escala.

El pare l'acomiadà amb uns ulls plens de perdó i d'agraïment.

A la porta de l'estable el masover aturà en Joan.

Li signà al lluny, sota una faixa de cel més pàl·lida, uns llumets.

— Allà és el poble — digué —. La drecera comença aquí. No la deixeu mai. Ni volent, no us podeu esgarriar. Totes les bèsties de casa la saben prou d'esma. Hi podeu anar dormint. Passat el barranc, ja ve tot carretera de dret.

I anà afegint detall sobre detall.

Dins l'estable se sentia un pacífic cruixir de garrofes.

El masover alçà el llantió part de dins la porta. Hi havia dos matxos; més ençà, un asenet, que mirava de cua d'ull.

En Joan, impacient, es ficà dins.

Però a penes havia posat el peu damunt la catifa de fems, quan els dos matxos comencen a estrebar com uns boigs la cadena que els fermava i a llançar un bufits i uns renills desesperats i a ventar uns raigs de guitzes que feien pampalluguejar el llum.

Semblava que s'hagués calat foc a l'estable.

En Joan, esfereït, reculà. Tot d'una les bèsties s'apaivagaren.

Dues vegades més provà d'acostar-se i dues vegades més els rebrotà aquella meravellosa fúria.

El minyó restà perplex fora la porta. El masover tampoc no se'n sabia avenir.

Entrà ell; l'un matxo es deixà desfermar i treure.

Però només perquè en Joan va fer l'acció d'anar cap a ell, s'encabrità com pres d'una horror violenta, i estirà el masover cap a dins. Calgué fermar-lo de nou.

Amb el segon es repetí la mateixa escena.

I en tant, l'asetet vinga mirar de cua d'ull i fer senyals amb les orelles.

— Si no preneu el ruc... — va fer el masover, amb una veu que li tremolava una mica.

En Joan, aclaparat de basarda, no gosà ni respondre.

Però la bestiola es deixà fer amb una submissió exemplar.

En Joan s'anà enardint de mica en mica. Fins li donà una patacadeta en una anca: l'asenet bramà i reganyà les dents, com si hagués tret una rifa.

I quan es trobà assegut damunt d'un selló tot clavetejat, se sentí tan valent que digué al masover:

— Ara doneu-me la vara més fina.

I prenent-la, pegà vergassada amb tota la ràbia.

El ruc emprengué un bell trotet, dreuera avall.

S'hi anava tan llis, tan segur; l'airol era tan fresc, la solitud tan pregona, que en Joan recobrà tots els seus esperits.

Renaixia en ell el turmentabèsties. Amb la punta de la vara, fina com un bri, cercava l'orella del ruc: aquest l'acalava, simplement. Llavors la hi ventava de biaix cap a l'indret del morro: el ruc simplement s'espolsava el cap. Fins s'entregirà i tot, i li buscà les pessigolles de sota la cua: la bèstia la brandà amb una certa energia, però no pas més que si es tractés d'una mosca.

Durant més de mitja hora, aquell trotet lleuger no minvà.

Ja eren baix al barranc. La nit s'era aclarida; per darrera els olivars de l'altra banda ja pujava el reflex de la lluna.

De sobte, el ruc donà mitja volta i es ficà per entre uns matassers.

En Joan tibà la brida, vergassejà, però la bèstia no obeí.

Ans el seu trotet es convertí en un galop cada vegada més ràpid, fins a esdevenir una carrera desfeta. Pujava i baixava fent mil giragonses inextricables, saltava marges, botava per damunt dels matolls, tramuntava els clapers: res no el detenia.

En Joan, espantat una cosa de no dir, provà de tirar-se a terra; però una rara força el tenia clavat damunt la sella.

De sobte tres gossos, clapint sordament, aconseguiren el ruc, i corregueren, un a cada costat i el tercer darrera.

Mig esvanit, en Joan s'abraçà al coll de la bèstia.

Entre els arbres agegantats, negres a contralluna, costers amunt, rostos avall, en Joan semblava el Comte Arnau a cavall d'un ruc.

Per fi, després d'una inacabable hora d'angúnia, el ruc s'aturà davant d'un casinyot. Empenyé la porta amb el cap i es descarregà en Joan de damunt, a tall de camàlic que s'alleugereix l'esquena d'un feix que tant se li'n dóna.

El minyó restà mig tombat a terra, cruixit de tots els ossos.

Un enorme gatàs se li plantà davant, i fent el pont amb els pèls drets, li engegà un bufec. Un ull li relluïa al clar de lluna, que entrava pel sostre esfondrat: de l'altre era borni. Després girà el monyó que tenia per cua, i s'anà a asseure al pas de la porta.

La ira retornà en Joan. S'aixecà d'un bot i es dirigí contra el ruc, que es passejava amunt i avall greument.

Alçà la vara i la hi descarregà cap al morro, tan fort, que l'aire va fer un sospir. Però el ruc, copsant-la al vol entre les dents, la trencà com un caramel de Corpus i li escopí els bocins a la cara.

I, oh meravella!, rompé a parlar:

— A poc a poc, company! Se t'ha acabat de fer de rei de la creació. Massa temps t'hem deixat tranquil perquè et decidissis a governar-nos amb amor: tu governaves amb la vara i amb insults i turments. Ara ets presoner nostre. D'aquí a l'alba ja pensarem què fem de tu.

I tornà a passejar-se amunt i avall de l'estada. En Joan romangué amb els ulls esbatanats d'estupor.

El seu primer instint va ésser de córrer cap a la porta; però el gatàs s'estarrufà, li llançà un bufec, i féu senyal de saltar-li al coll. Part de fora, un dels tres gossos que hi jeia es dreçà amb un ronc profund i uns ulls roents com els d'un llop.

En Joan retrocedí. De sobte li revingué la visió del seu pare estès al llit: veié aquella cara convulsa de dolor, li retrunyiren dins les orelles els seus gemecs; s'imaginà tota la seva ànsia d'hores i hores d'espera i de perill. Els ulls li espurnejaren; ajuntà les mans i suplicà:

— Pietat, senyor ruc! Porta'm a cercar un metge! Et compraré un bast de peluix i d'or; et mantindré tot l'any amb coca de Sant Antoni i amb pinyons pelats! Caritat per al meu pare, ja que no per a mi!

El ruc arronçà les espatlles.

— ¿Pietat, goses demanar? ¿Que no tenien pare les oretes que has afusellat? I les mil bèsties, per a no parlar dels rucs, que has arribat a torturar en la teva vida, ¿creus tu que no

tenien qui patís per elles? Però, prou explicacions! — i aquí el bon ruc donà un solemne cop de pota a terra —. Em fa fàstic de parlar-te ni d'estar-te a la vora. Més m'estimo dormir al ras.

I sortí d'una revolada.

En Joan s'abocà a les dues finestres del casinyot: tant sota l'una com sota l'altra, un gos l'amenaçà amb un grunyit.

Desesperat, atuit, impotent, es tirà de cara contra terra, sanglotant, espeternegant, rosegant-se el cor amb el pensament de la seva esclavitud i del pare que sofria lluny, esperant-lo a ell i el metge endebades...

Sobtadament, sentí un brunzit que el rondava, i a la fi una picada com amb una agulla saquera.

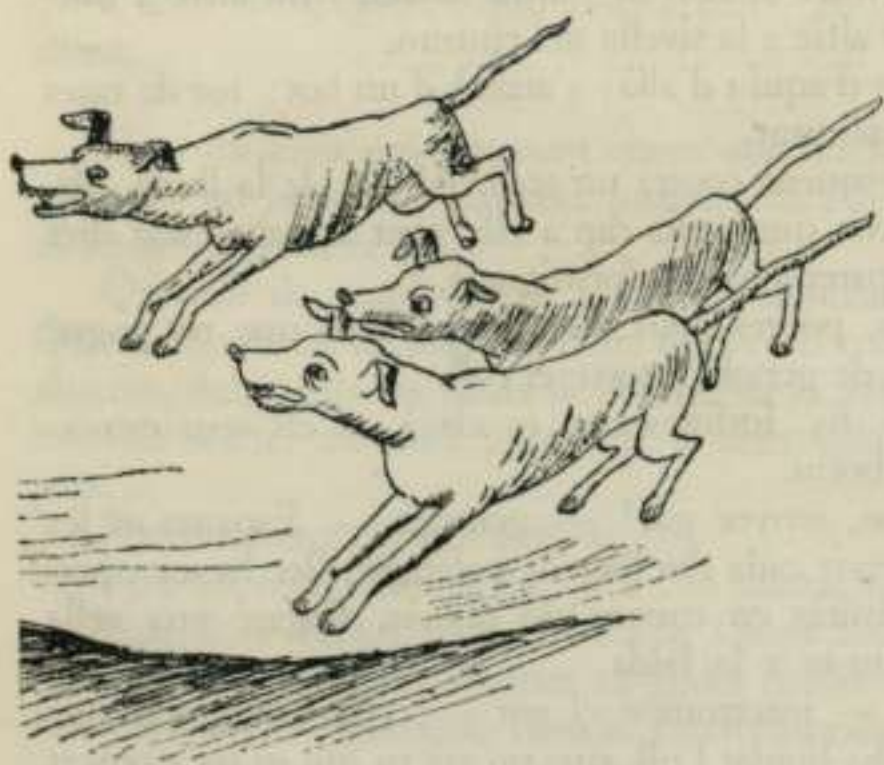

Llavors, dos brunzits més i dues punyides més.

Es ventà patacada. Aixafà alguna cosa tova i llepissosa, un mosquit enorme com una mosca, replè de sang. Però llavors sentí quatre brunzits i vuit picades; i després més brunzits i més punyides, i més i més, que ja no es podien comptar.

Al seu damunt hi havia una bonior com damunt d'un fermer. Tot el cos li coïa; els fiblons li travessaven la roba, fins les gamberes de cuir. S'aixecà i es debaté d'aquí i d'allí: el vol de mosquits el perseguia com un vesper.

A les fosques pegà de cap contra la campana d'una llar freda; un vol silenciós se n'esmunyí; una ala tènue li féu aire als ulls. Contra el cel lluent de la lluna, destrià el voleteig nerviós d'una rata-pinyada.

— Pietat, senyora rata-pinyada! — imprecà —. Caça'm els mosquits! Jo et donaré...

— ¿Pietat? — interrompé la bestiola —. ¿En demanes tu, que ens rosties el cul per fer-nos renegar? Deixa'm pair en pau i tranquil·litat.

I es penjà a redós d'una viga.

No hi hagué per a en Joan altre remei, doncs, que protegir-se ell mateix amb les mans. Estona i estona les féu anar com unes debanadores. A la fi els mosquits, sadolls, es van anar retirant.

En Joan respirà un moment.

Però tot d'una se sentí pit amunt unes petjades lleus: un morret fred li tocà la barba.

Amb un surt va portar-s'hi la mà, cansada i coent. Una cueta minsa i rasposa se li esmunyí d'entre els dits.

— Una rata! — sospirà, esglaiat.

Aleshores s'adonà d'un rosec a la punta de la sabata; nous passets se li enfilaren per la cintura, per una espatlla, per un braç; i un altre rosec al taló de l'altra sabata, i un altre a mitja gambera, i un altre a la sivella del cinturó.

Ventà guitza d'aquí i d'allà; s'aixecà d'un bot: tot de rates li caigueren de damunt.

S'encastà d'esquena contra un recó. Al clar de la lluna, distingí tot un exèrcit que venia cap a ell; tant se valia estar dret com ajagut: la paret aviat en formiguejà.

Pobres mans, pobres peus d'en Joan! Fins que no pogué més i s'esfondrà de genolls i torcé el coll.

Un ull rodó, fix, fosforescent, es clavà en els seus esmoreïts. Era el gat borni.

— Compassió, senyor gat! — gemegà —. Espanta'm les rates! Et faré servir cada dia lluç de palangre, llet fresca i perdiu de be; dormiràs en coixins de domàs, llogaré una vella només per a tenir-te a la falda...

— Falòrnies — interrompé el gat —. ¿Gosaries jurar que no ets tu qui m'ha buidat l'ull, que no ets tu qui m'ha arrencat

la cua entre dues portes? ¿Vols dir que quan la tenia sencera no m'hi havies penjat mai cap agulla de pinça? I em demanes compassió! Si no te'n té l'òliba, que és tan d'església...

I s'allunyà tot displicent.

Les rates s'enardiren; una li pegà mos a l'orella. En Joan xisclà.

— Òliba! — cridà —. Auxili, comare òliba!

Un petit udol ronc li respongué. En l'esvoranc del sostre, contra la pàl·lida celístia, es perfilaren unes ales llargues, flonges, sostingudes.

— No, auxili per a tu no n'hi ha. Tu que has crucificat germanes meves damunt d'una porta, i t'has divertit veient com es contorcien, com giraven els ulls enlluernats, com petaven de bec...

L'òliba llançà un udol com un plor.

— I a sobre encara ens posaves mala fama — continuà —, encara ens bescantaves de xuclallànties i de crida-la-mort: nosaltres, que defensant-te els graners t'hem ajudat a fer-te ric...

I amb un giravolt ràpid l'òliba partí, sanglotant lúgubrement.

Com un a qui sobtadament obren una finestra i veu tot un paisatge, en Joan a les darreres paraules de l'òliba veié clar tot el passat de la seva vida.

Quantes de maldats que li havien semblat divertiments! Quina ingritud en paga de tants de serveis constants, humils, obscurs, dels quals ara havia de reconèixer la vàlua a costa d'un horrible sofrir! A costa potser de la seva vida, de la del seu pare...

Penedit, començà una oració.

Però un nou assalt de les rates l'en distraugué.

Una hora durà encara la batalla. Quan una a una es van haver retirat, en Joan a penes es podia moure de coïssor i de basqueig. Però reprengué l'oració interrompuda.

De sobte, part de fora, percebé un murmuri de veus huma-

nes. El cor se li esbadellà com una flor. ¿Era ja el perdó i el salvament? Com pogué, s'arrossegà fins al pas de la porta. I escoltà, retenint-se fins l'alè. Eren dues veus que parlaven. Però el diàleg li glaçà les sangs:

— ¿El fill de l'amo del Mas Novell?

— Anava al poble a cercar un metge.

— Quin feix de bitllets deu portar!

— Per a mi, és dins el casinyot dels olivaires.

— Val la pena d'escorcollar-ho.

— Prepara l'eina.

I sonaren els clecs fatídics de tres molles.

— Ull viu, que hi ha els gossos!

Unes mates fressejaren.

— Gos, salva'm, defensa'm! — féu en Joan a la seva sentinella, amb una veu que ni arribava a ésser un buf.

El gos brandà el cap, amb una mena de melangia, però tan resoltament, que en Joan compregué que era inútil.

Es tornà a arrossegar cap a dins.

— Senyor, Senyor! — clamava des del fons del seu cor. I s'estirava els cabells.

La desesperació li donà forces i agilitat, i s'amagà xemeneia amunt. I allí s'estigué amb els escarabats que se li passejaven per sobre, sentint com els lladres travessaven el llindar sense que cap gos bordés ni fes un moviment, i forollaven per tots els recons; com a la fi, després d'una estona de mortal angúnia, se'n tornaven flastomant.

La nit minvava. S'havia aixecat un ventolí lleuger, fred, que traspua per les innúmeres escaletxes del casinyot.

En Joan s'estava amb el cap entre les mans, cada vegada més penedit, i més convençut d'haver d'ésser bo amb les bèsties.

Però no tenia voluntat per a res, ni per a tornar a implorar compassió. Esperava d'un moment a l'altre una altra tortura. I mentrestant veia i sentia patir el seu pare, com si talment estigués a la seva cambra. I això sol el turmentava qui-sap-lo.

De sobte s'adonà que l'estiraven dolçament per un cordó de la sabata. Al mateix temps, dos o tres petits sons, com d'una flauta que somiqués, li feren parar l'orella.

D'improvís, alguna cosa li pujà en dos o tres saltirons successius fins a la falda.

El cor se li encongí. Palpà. Sota la mà una bestiola s'estremí i tornà a llançar un lament.

Era un gripau: la bèstia que li feia més fàstic al món.

Esborronat, el tirà a terra d'una manotada. Però la bèstia tornà a saltar-li damunt. Ara, que els seus saltirons eren més lents, més fatigosos que la primera vegada. I els seus gemecs, també més insistents, però més fluixos.

En Joan, fent-se enrera, mirà. Avesat a aquella llum tan esclarissada de la nit, veié els ulls del gripau, daurats, melangiosos, mig clucs, que s'aixecaven cap als seus. La bocassa era tota oberta, com si li manqués el respir. La papada li feia un panteix com una manxa.

El primer instint d'en Joan va ésser de rebotre'l de bell nou i esclafar-lo sota el peu. L'esferèia de pensar qui sap quin sofriment oïós li preparava aquell gripau i els altres que vinguessin.

Però al moment en què li anava a acostar la mà, la bestiola es tragué del pit un ai tan allargassat, tan profund, que en Joan s'entendri.

— ¿Què et passa, gripau? — va fer.

— Pobre de mi! — respongué el gripau amb una veu que amb prou feines s'arrossegava —. Em moro de debò!

I arrambà el caparró contra ell.

En Joan, el que són les coses, fins anà per fer-li una carícia; però li tornà el fàstic i es retingué.

— Aquest aire, aquesta pols, aquest fred, em maten, em deixen eixut com una barrusca.

— ¿I qui et fa anar de nit?

— La indignació! — exclamà el gripau amb una revinguda d'energia.

Però es tornà a decandir.

— Escalfa'm una mica — suplicà —; fica-te'm dins la pitrera...

En Joan vacil·là.

Però, ¿i si era que Nostre Senyor li volia provar el penediment?

Es descordà un botó del gec; el gripau s'hi entaforà dins i es remenà una mica fins a reparar-s'hi ben bé.

En Joan, piadós, l'agombolava.

Al cap d'una estona, el gripau tragué el cap i deixà anar un bufeguet de satisfacció.

— Ja em trobo millor — digué.

— ¿I on anaves amb aquesta fresca? — preguntà en Joan, encuriós. I li va venir una esgarrifança.

— Oh, estic arborat! — exclamà el gripau, saltant-li a la falda —. M'han contat, perquè entre les bèsties s'escampa tot, d'un noi que ha matat tres orenetes.

En Joan s'estremí.

— Vinc de qui-sap-lo lluny cercant-lo — continuà l'excel·lent gripau —. Però m'han degut donar malament l'adreça. Ah, si el trobés! Li llançaria els meus orins a la cara, li... li... li...

El gripau, de tan irat, s'embarbussà.

En Joan estigué a punt d'aixafar-lo definitivament. Però es tornà a retenir. I s'hi pensà una bella estona. A la fi va fer, amb una veu tota apagada:

— Sóc jo...

— No pot ésser! — exclamà la bestiola, encara més indignada —. M'enganyes. Tan bo que ets tu amb les bèsties! Nostre Senyor et pagarà la caritat que has fet amb mi.

I féu acció d'acomiar-se. Però en Joan el deturà posant-li una mà suau damunt:

— No, queda't amb mi: estaràs al meu jardí i tindràs una bona vellesa entre flors.

El gripau se'l mirà, amb uns ulls oberts, rodons, agraits; i s'hauria dit que la seva bocassa somreia.

Albejava.

En aquell moment se sentí un bram tot joliu, i el ruc tragué el seu morràs pel badat de la porta.

En Joan, empès per una rara alegria, s'aixecà i es dirigí cap a ell.

El gat se li refregà contra les cames, traient una dolça ramera.

El ruc l'acollí amb una cara que se li veia que s'estava acabant de desenfadar.

Els gossos, que resultà que eren els seus, el voltaren bellugant-li la cua.

I no cal dir que en un no res va ésser al poble, que era allí a dues passes, i tornà amb el metge al Mas Novell.

La desllorigadura, tot i havent pogut ésser molt, no va ésser res.

En Joan no va fer mai més cap mal a cap bèstia. Ni a les dolentes. Prou que les bones en tenien cura; tant, que no va saber més què cosa era picada de mosquit, ni rosec de rata, ni oruga, ni pugó.

I ell i el gripau foren molt, però molt amics. Fins menjaven a la mateixa taula.

Això sí: el gripau, amb l'exemple, arribà a ésser tan ben educat, que s'hi podien tenir convidats i tot.

JOAN GOLAFRE

UNA vegada vivia en un poblet prop de Tarragona un Joan molt golafre. Més ben dit, golafre i llépol alhora. Si hi havia llaminadures, no se'n veia mai tip; si no, feia paga de qualsevol cosa que pogués aviar de les dents gola avall.

El seu ventre semblava un bagul de viatge: sempre hi cabia una cosa més.

Menjava no per viure, sinó per tornar a menjar: de pressa, bavejant, xuclant i xarrupant, i amb uns ulls inquietats com si tingués recel que li disputessin els mossos.

El seu pare, cansat d'aquest espectacle, acabà no volent-lo a taula.

Com que era bastant ric, pensà, però, aconsellat per uns tranquils de la societat «La Violeta», que potser el guariria deixant-li menjar una temporada el que volgués i tant com ne volgués: a veure si ell mateix es faria fàstic.

Llavors en Joan s'estava en un recó tot el dia, paint, però ja tornant a mastegar. Al seu entorn l'aire era espès i pudent.

Al principi el seu pare, dues vegades al dia, passava a fer-li reflexions i li encarava un mirall, perquè es veiés. Però com que a l'home prop d'en Joan se li tapaven els esperits, i acabava tenint basqueig, i tot era inútil, ho deixà córrer.

I el tornà a posar a la seva antiga ració, que ja era molt completa.

Però no ho era prou per a la malacostumada criatura. S'ataconava, en un moment, del que li portaven, i llavors es posava a espigar descuits.

Esbotzava bufets, saquejava rebostos, afollava dinars a mig bull, despullava fruiterars, prenia la gasòfia dels gossos.

Aviat tota la vila n'estigué alarmada. Quan sortia al carrer, les dones cuitaven a girar claus i a tancar portes.

I com que tot ell suava greix i sucs, almívar i oli d'ametlles, els gats saltaven de les teulades i s'afileraven darrera seu amb la cua dreta, els gossos abandonaven els llindars per anar-li a ensumar els garrons, i les rates treien el morret per les reixes dels cellers. I es deien les bèsties, les unes a les altres:

— Què són aquestes flaires? ¿Som ja al paradís de les rates, que els formatges han tret cames i van pel carrer? ¿S'ha proclamat la república dels gats i dels gossos, i ha començat una repartidora d'amos de cansalada i de crema? No cal que ens barallem: hi ha tall per a tothom.

I anaven a clavar-li la dent. En Joan s'havia de defensar com pogués amb un bastó.

Fins que el pare, amenaçat pels veïns, féu un cop de cap i tancà en Joan dins una gòlfa, posant-li un guardatermes de vista.

S'acostava la Mare de Déu d'agost. El món semblava flotar dins una calitja d'argent; el mar es faixava de mil verds i blaus cada dia, i els pujolars es corsecaven xuclats pel vinyet.

Venien festes majors; el jovent sentia ballera als peus, i els vells, a la becaina d'havent dinat, somiaven pastisseria fina.

A casa d'en Joan les Maries eren tres: àvia, mare i filla; i tot anava damunt davall.

Fent la gran neteja de l'any, les dones arribaren dalt de les golfes; perquè tenien el costum d'endreçar fins els mals endreços. A la porta, el guardatermes, que havia estat guarda civil, seia amb la carrabina sobre els genolls.

— Dispensi, senyora, però no es passa — digué —. Hi ha en Joan tancat i tinc ordres severes.

— Pobre fill meu! — exclamà la senyora Maria, esclafint el plor —. Quina creu, per a una mare, en comptes d'un fill com tots haver criat un llopet de gàbia!

I sostinguda per l'àvia i la filla, anà a demanar el perdó d'en Joan.

Al pare la processó li anava per dins; però brandava el cap.
 — Tots els meus sermons han estat inútils — deia.
 — Que tinguem una Mare de Déu sense aquesta espina! —
 sanglotaven les tres Maries —. Estem segures que s'esmenarà.
 El pare tocava l'ase. L'àvia li suplicà a cau d'orella:
 — No ens amarguem els dolços de cal Corderet!
 El bon senyor girà els ulls en blanc i aixecà els braços al cel. Tota la seva resistència havia caigut; perquè ell també era

llaminer, però amb ordre i mesura, i guardava el dolç per als dies en què el cor està de festa que, ai las!, no són gaires de cap a cap d'any.

En Joan, doncs, fou perdonat provisòriament, i àdhuc readmès, si no a la taula, al menjador de la família. El guardatermes vigilaria de fora estant.

— Que tot sigui per a tenir una Mare de Déu en pau, fill meu! Perquè llevat de Nadal, no hi ha festa més dolça a l'any.

El bon home no li sabé dir res més; però li degué tocar la mica de cor o de raó que encara li restaven abans de bestialitzar-se totalment.

En efecte, la criatura, aquells dies, mostrà una rara moderació.

El pare concebé esperances. Fins i tot s'arriscava, a tret d'orella d'en Joan, a esmentar la pastisseria de cal Corderet; i s'extasiava parlant-ne.

— Corderet de Tarragona! — exclamava, aixecant les mans i els ulls com si adorés —. Hereu de la dolçor dels segles! Mestre del massapà ciclopi! Perruquer dels àngels! Únic en la pasta de full i en la crema! Orfebre de la confitura!

Era un error. De dia el minyó encara dissimulava; però a la nit tot eren somnis.

Veia cal Corderet com un palau tot daurat per la resplendor de vint boques de forn; vint corrues de minyons vestits de blanc anaven i venien, talment corrues de formigues. Cadascun d'ells portava, sobre els quatre dits fent de capitell, una llauna curulla de pastes virolades; les carregaven en carros, els carros les traginaven al port, i els vaixells fumejants se les enduien a les cinc parts de la terra. En una gran sala, oberta al carrer, cinquanta noies, dolces com fades, feien, d'unes estibes renovades contínuament, paquets de llaminadures que posaven amb tota gentilesa en mans dels tarragonins entusiastes, dels recaders de Barcelona, dels ambaixadors de les corts de Madrid i de París, i dels cardenals tramesos expressament pel Sant Pare. Allí no es pagava res, tot es donava.

Aquestes visions tenien apassionat en Joan. En el seu cervell, greixós i feixuc com tot ell, imaginava poder anar a cal Corderet, en mig d'aquella abundància sense fi ni compte, com fer un viatge a Xauxa.

La vigília de la Mare de Déu, a mitja tarda, les Maries plomaven pollastres. El pare baixà al celler a punxar uns carretells de sumoll per a l'endemà; el guardatermes també s'hi deixà caure. Els vingué bé a tots dos: mentre l'un assaboria, l'altre tenia el dit sobre el forat i contava un record de verema.

Fou el moment d'en Joan. Es tirà un sarró ple a l'espatlla i s'esmunyí.

Quatre hores caminà, lent, convex i trontolladís, com un carro de vela, però sempre rosegant, pel camí ral, que anguilejava turonets avall i amunt, al llarg de la mar riolera.

Per fi arribà a Tarragona, de vespre. Els burots, obrint un ull cobejós, el palpaven escrupolosament; però el deixaren passar.

Tombà un porxet i s'aturà, perplex, a l'entrant d'un carrer tranquil, gairebé desert.

Se sentia el picar d'un mall sobre una enclusa, la cançó clara d'una noia; passava un capellà bufant, un militar amb una cara altiva i avorrida, una pagesa amb un cistell; però d'aquell renou i d'aquella multitud dels seus somnis, res.

Ja temia haver-se equivocat d'adreça.

De sobte, una divina olor de xeixa pastada amb ou i sucre se li ficà al nas.

Aixecà la testa, flairà els aires i emprengué un trotet determinat carrer avall.

No parà fins a la porta d'una botiga fosca, rònega, sola; però en sortia, a bell doll, aquella gran olor, embolicada d'una escalforeta flonja i com esquitxada d'altres olors més agudes de canyella, de comí, de menta...

Era a cal Corderet.

En Joan, sense voluntat, entrà, com si l'estiressin des de dins.

— Ave Maria!

Al cap d'una estona, una noia es presentà darrera el taulell:

— ¿Què volia?

En realitat, en Joan ho volia tot. Barbotejà. Va fer un moviment instintiu cap a una pila de tortells. Allò va fer mala espina a la noia. Cridà:

— Pare!

Se sentí un trepig que pujava de sota terra. S'aixecà una trapa al fons de la botiga, i entre un torterol de totes les sentors de la pastisseria, sorgí el Corderet, vestit de blanc, baix, rodanxó, bigotut, sorrut, amb un cornet a la mà.

— ¿Què passa? — preguntà.

— Vegi aquest jove... — indicà la noia.

En Joan tremolava. El Corderet va fer dues passes cap a ell, estrenyent el cornet.

— ¿Què desitges? — preguntà secament.

De sobte, s'acudí a en Joan una idea que ho arreglava tot.

— ¿No necessitarien pas un aprenent?

El Corderet se'l mirà de cap a peus. El seu ull expert conegué de seguida que es tractava d'un gran llaminer. Però sabia que el millor artista, àdhuc en pastisseria, és aquell que estima les seves obres. A més, hi havia feina.

— A prova per a aquestes festes — respongué —. S'entén: la vida i prou. Segueix-me.

En Joan, feliç com si se li obrís un palau encantat, baixà darrera el Corderet, per la trapa, cap al soterrani.

Baix, tot era senzillesa, ordre i dolçor. Damunt de prestatges hi havia ja arrengherades moltes llepolies a punt de dent. Dins el forn en rossejaven més. Tres minyons, els fills del Corderet, s'escarrassaven. El més petit batia sucre de llustre; el segon remenava crema; el gran començava a desenfornar.

— Plega les llaunes i després frega-les — ordenà el Corderet a en Joan, que badava uns ulls i uns narius immensos. I desentenent-se d'ell, s'encarà amb unes tortades que lluien un vernís de confitura sobre una taula, estirà el braç, decantà el

cap enrera, aclucà un ull, i es posà a fer-hi dibuixos de glaça amb el cornet: a l'una un nom, a l'altra un escut, a la de més enllà un jeroglífic.

El Corderetó gran, mentrestant, havia deixat una trentena de llaunes a terra.

— Au, plega — repetí.

En Joan es llançà com un llop damunt d'una llauna de bescuits daurats; però talment eren roents, i deixà anar un crit horrible.

— Per aquest camí patiràs — li digué el Corderet, sense ni tan sols mirar-se'l.

— Aquest xiquet serà un patiràs tota la vida, no? — assegurà el fill gran. I els tres Corderetons esclafiren una riallada.

Tota la vetlla en Joan passà pel suplici de qui té set i l'aigua li fuig, de qui té fam i la fruita li pren ales. Cada vegada que allargava els dits provant de picar, es cremava, o rebia un cop de cornet del Corderet, o una clatellada del Corderetó gran, o un ahuc del Corderetó petit. La salivera li feia dos reguerons a banda i banda de boca, als quals venien a ajuntar-se tot de regalims de suor. S'esllomà collint llaunes, s'espunyà fregant-les, s'estiregassà els nervis del coll traginant cossis de melmelades; però no tastà res.

Quan estigué caragolat i engranillat el darrer braç de gitano, i revistada la prestatgeria i netes les eines, el Corderet deixà el cornet.

— A sopar! — digué.

Quin sopar per a en Joan! Sopa escaldada i una platada de bajoques: això, en mig d'aquella sentor inefable que pujava del soterrani i s'arremolinava pel menjador, ara més fluixa, ara forta fins a punyir-li el cervell.

— Al llit, que demà és dia de matinar — aconsellà el Corderet, badallant entre el seu terrible mostatxo i la mosca.

— Acompanya aquest xiquet a la glorieta — afegí, dirigint-se a la seva muller.

En Joan fou deixat en un recambró trist i enxubat, on hi

havia un catre tort i un cul d'espelma; però era sobre el forn mateix i hi flotava aquella olor fina, embriagadora, múltiple, de la pastisseria encara calenta.

Mentrestant, a la casa d'en Joan tot eren escarafalls, desordre i amargor.

En comprovar la desaparició del minyó, el pare s'assegué aclarat. Se sentia culpable: s'havia complagut massa amb el sumollet, i ara el fill qui sap on era fent estropicis que ell hauria de pagar i que, sobretot, el deshonraven; a més de malmetre-li la salut de l'hereu.

Al seu entorn les tres Maries s'estiraven els cabells i deien enormitats.

Tothom tenia l'angúnia de qui, en congriar-se una tempesta, sabés que els llamps han de caure a casa seva; amb la sensació, alhora, que el càstig seria repicat, perquè sobre la culpa del fill n'hi havia també del pare. I tot plegat en vigília d'una festa com la Mare de Déu.

El guardatermes, que havia de defensar els seus nou rals diaris, sortí a fer recerques tot moix, amb les mans a l'esquena i l'escopeta entre les cames.

Damunt la seva màrfega, en Joan, caragolat de llamineria insatisfeta, no podia aclucar l'ull.

Havia fugit de la família, havia caminat quatre hores, havia fet d'escarràs tota una vesprada, ell, un hereu de casa bona, per a menjar només amb la vista i amb el nas, sense acontentar les dents, sense posar a l'estómac aquell pes dolç de les llepolies!

¿Era un càstig? En la seva consciència embafada pel greix, s'ho sospitava tèrbolament.

Però no s'hi resignava.

S'assegué dins la foscor i l'immens silenci de la nit. Amb el desig, els queixals li molien com si remugués.

Vingueren de la catedral les dues, les tres, les quatre. Una claror lletosa enquadrà el perfil d'un porticonet.

En Joan s'aixecà. La fredor de les rajoles sota els seus peus nus li eixorí el pensament un instant. Conegué que anava a fer un gran malifet.

Però l'instint triomfà; i com una bèstia que se'n va, mecànicament, cap a la menjadora, en Joan obrí la porta i esmunyedís, retenint-se el bleix, palpant amb una cura com si les parets punxessin, davallà cap a l'obrador.

L'alba entrava, ja més alegre, per la reixa que donava al carrer.

En Joan es posà a devorar. Ho devorà tot; i deixà els prestatges nets, i el terra encatifat de molles virolades, de rosegalls i de gotes de crema. Braços de gitano i bescuits de la reina, pans d'ametlla amb llurs dibuixos càndids i milanos amb llurs marqueteries, vienesos i prussians, lioneses i savoians, Massinis i Bismarcks i borratxos acompanyats de caputxins i jesuïtes, palos de Jacob i tocínets, testets i borregos del Sant Pare, tot rodolà dins la seva panxa com dins un abisme.

En aquesta rara capacitat es demostra una intervenció superior. L'home ja no pot adreçar allò que és tort; però Nostre Senyor de vegades deixa espatllar ben bé les coses, per posar-se llavors Ell dignament a arreglar-les.

Uns grans tustos a la porta del carrer despertaren el Corderet. El qual havia dormit com un soc, en la beatitud de la feina ben feta.

En entrar a la botiga veié la trapa alçada.

«Aquest xiquet ja s'ha degut escórrer a picar», pensà tocant l'ase; ara, que l'home comprenia les coses.

Però uns estranys esbufecs que pujaven de baix l'aturaren. Allà on tenia les seves llepolies tenia el seu tresor, i per tant el seu cor; i davallà llestament.

El que veié superava totes les seves temences possibles: els prestatges deserts, el terra sembrat de desferres com un camp de batalla, i al mig, aclofat, vermell, bufant, amb les mans retenint-se un ventre enorme, el seu aprenent.

Foll d'ira, agafà una pala per descarregar-la-hi sobre el cap;

però tenia un aspecte tan nou, i dalt els tustos es repetien tan enèrgicament, que deixà caure el braç i corregué a obrir.

Li costà de ficar la clau al pany, com si estigués begut. Així que aconseguí de girar-la, empenyeren la porta des de fora d'una revolada, i un senyor es precipità a la botiga amb uns grans crits:

— El meu fill, el meu fill!

Els pares s'entenen de cor a cor. El bon pastisser endevinà tot d'una la història. I tremolant-li la veu:

— És allà baix... que m'ha arruïnat — digué.

Tots tres — perquè hi havia també el guardatermes amb l'escopeta — davallaren al soterrani.

Però el pare a penes reconegué en Joan: s'havia inflat ben bé la meitat més, feia una mirada de bèstia i no responia.

Calgué, a més, l'ajut dels tres Corderetons per a eixorir-lo una mica, fer-lo passar per l'obertura de la trapa i carregar-lo a la tartana.

Pel camí s'inflava visiblement, com una bomba sobre el fum.

En ésser a la Torre dels Escipions, el fusell de la tartana cruixí i es trencà.

Sort que passà un carro: en Joan fou acondicionat a la bossa, com una bóta de set cargues.

No es pot dir ben bé que en Joan tingués dolors: el seu sofriment era d'una altra mena.

Era una extrema tibantor de tota la seva pell, una angúnia de poder esclatar a cada moment per qualsevol punt. La seva sensació, però, era de buit, d'un buit immens i ressonant dintre seu; ara, que al bell mig del cos, l'estómac li pesava com un ferro penjat, brandadís, talment el batall d'una campana. Al mateix temps, sentia a la boca un inacabable apetit de menjar, una activíssima salivera de coses dolces. I per damunt de tot, clar i roent com el sol del migdia, un pensament únic, que esmorteïa tots els altres: que havia fet un gran malifet i per això era castigat.

Hagué d'ésser deixat a l'entrada sobre un jaç de palla.

Tot el poble acudí a treure el nas per la porta: hi hagué tanta curiositat com si n'haguessin fet pagar un ral.

Molts, amb l'optimisme de la festa, s'oferien pel que poguessin servir; però ¿qui podia servir per a res? El bon pare,

amb la Mare de Déu esguerrada per aquella catàstrofe, s'atipà de donar gràcies i de tustar esquenes: semblava que acomiadés un dol.

Sis metges de Tarragona i de Barcelona visitaren successivament en Joan. Fou premut, palpat i escoltat pertot arreu; li giraren les parpelles del revés i li analitzaren, no cal dir, tot el que d'ell era analitzable.

Cadascun opinà una cosa diferent.

El pare, llavors, els va fer reunir en consulta. En Joan fou totnat a girar i a examinar per tots sis alhora. Tots sis eren barbuts, i davant dels malalts no deien un mot.

Però quan es tancaren dins una sala, xerraren tres hores seguides. En sortir, el més vell declarà, en nom dels col·legues, que consideraven indispensable un escurçament gradual de la ració d'en Joan; i res de llaminadures. Ara, fora d'això, naturalment, cadascun d'ells, afalagant-se la barba, es refermà en la seva primera opinió.

— Per a mi, l'única esperança és que el seu fill nedi tres hores diàries.

El segon, en canvi, recomanà la cacera. El tercer, l'equitació. El quart, l'estudi intens. El cinquè escriví una recepta de dues cares a base de iode. El sisè, però, que era el més jove, i amb una barba tan arrapada que potser no era barba, sinó un rostoll sense afaitar, brandà la testa melangiosament i repetí:

— Jo crec que no cal fer res, sinó esperar. El dejuni gradual, sí, perquè és una bona pràctica de virtut. Ara, la guarició ha de venir d'on ha vingut la malaltia.

I assenyalà amb el dit el cel.

El pare d'en Joan cregué, com jo mateix i com tothom que ha sabut aquesta història, que el metge jove ho havia encertat.

Però pensà: «Sempre s'hi és a temps a no fer res.»

Ara, perplex davant dels cinc remeis proposats, escriví cadascun en un paperet, el caragolà, els tirà tots cinc dins la gorra del guardatermes, la sacsejà ben bé, tancà els ulls, i en tragué un. El descaragolà tot trèmul i llegí: Natació.

En Joan, que s'havia inflat una mica més, fou transportat amb penes i fatigues a la platja.

El despullaren en un recó discret; llavors el seu pare, amb l'amenaça de no donar-li menjar, el féu entrar a mar.

De petit el minyó havia nedat: no veia, doncs, el bany com una perspectiva massa terrible.

Però així que l'aigua li arribà al llombrígol, una mica d'ona-

da que s'estufà, el sollevà: amb la seva enorme massa buida perdé l'equilibri i es tombà de ventre. Incapaç de redreçar-se a causa del pes de l'estómac, cada onada que anava i venia dolçament, se l'enduia: de primer cap a terra, fins que s'encallava, amb un xoc sobtat i un bell refrec de la panxa; i després cap enfora, fins a una nova revinguda.

Se'ls acudí d'avarar un gussi i remolcar el pobre Joan a una distància on hi hagués bon tou d'aigua. La cosa no canvià gaire: no s'encallava, però tot el seu debatre's de mans i de peus era inútil. Fins que s'abandonà, i flotava a la mercè de les ones, sol i trist i inert com un bocoi de naufragi.

Begué i escopí una infinita quantitat d'aigua salada i es marejà com una sopa.

Al cap de vuit dies, el minyó mateix, cada vegada més conscient de la seva culpa i més delerós de guarir-se, demanà al seu pare per canviar de remei.

El pare hi consentí: a ull nu, el seu fill encara s'havia inflat més.

La sort aquesta vegada determinà l'equitació.

En Joan no se n'havia vistes mai de més fresques. A casa seva el cavall havia estat sempre un animal sagrat, que tirava la tartana, llaurava o rodava la sínia, però que no es muntava.

Ara, però, en aquella necessitat s'hi pensà.

Tres llogats ajudaren a força d'espatlles el minyó a asseure's damunt la sella. El cavall, cap cot, feia una mirada de reüll melangiosa i escèptica. Sota l'emalum, en efecte, s'esfondrà de genolls: en Joan rodolà per terra amb uns grans xiscles.

Se'ls acudí una altra provatura: llogar un cavall francès que havia servit a les conductores de Tarragona; una bestiassa enorme, amb un serrell acampanat al baix de cada pota, com un bandoler mexicà.

En veure's tan alt, el pobre minyó sentí vertigen, es tombà sobre el coll de la bèstia i s'hi abraçà.

El cavall ja caminava, brandant tot ell de darrera cap endavant: afermava a cada passa els unglots amb una força i al ma-

teix temps una indolència, com si la terra fos seva i tant se li'n donés.

Aixecava, és clar, un gran núvol de pols, que eixarreïa la gola d'en Joan, badada per respirar com pogués amb el sotragueig; que a penes podia.

Això, i la por contínua de caure, i el basqueig i l'encetament

de la panxa — perquè muntava, com hem dit, de bocaterrosa — li era massa tortura.

Al cap de tres dies, s'agenollà als peus del seu pare i li suplicà, plorant, que canviessin de remei.

Si no s'havia inflat més, era manifest que tampoc no havia minvat.

El bon senyor, consegüent, recorregué una altra vegada a la sort. El paperet aquesta vegada deïa: L'estudi.

En Joan veié un fil de llum rosada en mig de la negror d'aquells dies de cura. Pensà: «Almenys seuré tranquil.»

Li foren donats un llibre d'aritmètica, un de geografia i un d'història amb belles il·lustracions. Cada dia havia d'aprendre de cor tres pàgines de cadascun, i recitar-les al vespre al mestre del poble, que era molt enèrgic i entès.

Aclofat damunt la seva palla, en Joan escartejà els llibres sense saber per quin decidir-se de primer.

Passà així dues hores; i s'adormí. Hagués estat un son sense somnis! L'infeliç castigat gemegava i es regirava fins que el deixondien a crits, o a cops. Llavors provava de llegir amb tota la bona voluntat; però li venia un avorriment insondable, com si caigués dins un abisme al fons del qual hi havia l'angúnia dels malsons.

Així que aclucava els ulls, tots els dibuixos dels seus llibres se li reproduïen, al viu, damunt la panxa. Ara el moro Mussa la hi envaïa amb tres mil cavalls, i per l'altra banda sortien Don Pelayo i els Nou de la Fama — que tots plegats feien deu — a combatre'ls; ara se li hi obria un golf, o una costella se li allargava en promontori; ara se li hi gravava, amb les innúmeres punxades d'un tatuatge, una suma llargaruda, que ell recorria amb el dit, descomptant-se sempre en el mateix indret i havent de recomençar altres tantes vegades.

Quan el mestre venia, no treia res d'en Joan. La criatura obria uns ulls esparverats un moment, que tot seguit esdevenien de bèstia trista:

— Tinc son! Tinc fam! — mormolava —. No em turmenteu més.

Al cap de cinc dies, el mestre, veient que l'alumne no progressava, presentà la dimissió.

— ¿Què farem de tu? — preguntà el pare a en Joan, amb els braços plegats a l'esquena i els ulls humits —. ¿Vols caçar?

En Joan féu senyal que sí. Sortiria d'aquella cofurna de l'entrada, no veuria més els llibres endiablats.

Amb l'escopeta i el sarró, seguí feixugament els gossos. El guardatermes l'acompanyava i li donava consells.

Per fi, després de molt caminar i esbufegar-se al fons d'un barranc, el guardatermes li cridà:

— Tira!

En Joan, sense saber el que es feia, engaltà i engegà tots dos canons, apuntant, així li ho semblava, a un petit embalum grisenc que s'esmunyia entre unes mates.

Un espetec horrible se li ficà per les orelles i, com una pedra contra les parets ressonants d'un pou, li anà rebotent per dins el pit i l'enorme panxa fins als peus.

Al mateix temps la sotragada el féu caure assegut en un clot.

El guardatermes hagué de deixar-lo allí i anar al poble a cercar ajut.

El pobre caçador estava tan las i tan macat, que, per a aixecar-lo, calgué tot un joc de cordes i politges.

— Només resta la medicina o no fer res! — clamava aquell vespre el pare amb visible desesperació, a la vista del seu fill, més inflat que mai amb els blaus. I brandava la recepta de les dues cares.

Però les tres Maries, que fins aleshores havien deixat fer, plorant silenciosament pels reconcs, ara s'hi posaren, enèrgiques.

Remeis per fora, digueren, tants com volguessin; però per dins, no. I proposaren unes fregues amb una certa untura.

— Si en necessitareu un cossi cada vegada! — exclamà, escèptic, el pare, assenyalant aquella còrpora vastíssima del minyó.

Allò tancava de cop. I no sabent ja ningú què fer-hi, es començà d'aplicar, automàticament, el darrer remei, que era no fer res.

Pobre Joan Golafre! Ni no fent res no tenia repòs. Li treballava el ventre. El seu pare cada dia feia pesar escrupolosament el menjar que li donaven. Llavors sumava, dividia, feia un sospir, i disminuïa la ració d'una vintena part.

El dia que feia vint, naturalment ja no en pogué llevar res. En Joan Golafre es veié reduït a un tros de pa i aigua. Del seu

estómac, sempre pesant com un ferro, li pujaven uns caragolins de fam entremaliats.

D'ençà de la seva disbauxa a cal Corderet, no hauria menjat sinó dolç. El que no fos dolç, ho trobava eixarreit, estopenc, disgustat. Però seguint la recomanació unànime de tots sis metges, no li donaven res que ni de lluny portés sucre: ni tan sols fruita.

Al principi del seu dejuni gradual havia protestat rabiosament: àdhuc s'abraonà contra la minyona que li serví la ració.

Més endavant, s'esbravava la fúria ell tot sol: s'esgarrapà la cara i plorà.

Per fi, abatut pels exercicis, aclaparat pel dejuni, avorrit per la inacció, romangué sobre la palla cap jup, amb els ulls sense mirar enlloc, ferotge i impotent com una fera captiva.

El seu pare, tan trist com ell encara que ho dissimulés, passava dues vegades cada dia a mirar-se'l: se n'apartava cercant una perspectiva justa, aclucava un ull, feia ullera amb un puny, i se'n tornava les unes vegades més serè exclamant:

— Em sembla que ja està una mica més prim!

Però les altres vegades, desesperat, mormolava:

— Si encara està més inflat que mai!

Quan el pare no hi era, la mare acudia i li feia fregues a l'estómac; l'àvia, massa vella per a tants tripijocs, li insistia que demanés perdó a Déu. El minyó, que comprenia ja perfectament el seu excés, pregava a la seva manera; i sense acabar d'encertar ben bé les paraules, deia, si fa no fa:

— Perdoneu-me, Déu meu! No rebentaré mai més cap pastisseria; no esguerraré cap festa dolça a ningú; no m'impacientaré amb el menjar senzill. Però torneu-me el goig del sucre en les mesures i en els dies escaients!

Nostre Senyor degué començar a escoltar-se'l; perquè la germana una tarda li allargà, d'amagat, recelosa, un tros de pa de pessic. Compadida, havia fet lliscar un parell de quartos per l'escltxa de la seva guardiola, i l'hi havia comprat.

Un altre dia li portà pa de mel; un altre, una confitura.

En Joan ho llepava i ho assaboria llargament. Allò li feia venir una certa confiança. Era com un presoner d'un país boirós,

que dia darrera dia espera un raig de sol per la lluernia del seu càrrec.

Un dia — era, pel que sembla, Tots Sants — la germana li havia fet present de dos panellets. No era que a la casa, passant aquella tragèdia, n'hi haguessin entrat: ella se'ls havia percaçats de casa uns cosins.

En Joan li girà uns ulls agraiïts, deixà estar els rosegons de la seva ració i enfonsà les dents a la crosta ensucrada d'un panellet, just fins allí on començava el massapà de rosa.

La delícia el féu somriure i tot.

N'anava a arrancar una altra engruna. Però de sobte, a la porta, una figura aparegué i una veu digué:

— Ave Maria!

En Joan estrenyé els panellets dins l'una mà, com si els hagués robats, i amb l'altra aferrà també els rosegons.

Era un minyó aproximadament dels seus anys, però prim, esparracat, empolsegat, d'ulls lluents encerclats d'un blau fosc; portava un sarró que per un esquinç deixava veure, blanca i flonja, una llesca de pa.

— ¿Que em farien una gràcia de caritat? — preguntà, en veure en Joan.

Alguna cosa es remogué dins el cor d'aquest; pensà, confusament:

«Deu ésser tan trist d'anar pel món, amb fam, sense taula parada enlloc...»

I allargà un dels rosegons de pa. Però el captairet, indecís, no allargà la seva mà per rebre'l. Amb ulls encesos, mirava la mica de rosada polpa de panellet que sortia de dins la mà closa d'en Joan.

— De pa... ja en tinc... per avui — mormolà.

En Joan, d'instint, de primer va cloure més el puny; però un pensament ràpid, net, li travessà l'esperit:

«Però de dolç no en té... i potser no en tindrà mai.»

I cedint a un impuls vehement, li oferí un panellet i tot d'una l'altre.

El petit rodamón s'allunyà saltant d'alegria.

Exquisida caritat, la d'en Joan! Havia fet l'almoina més gentil: l'almoina no d'allò que és estrictament necessari per a subsistir, sinó d'allò que és superflu i dolç, que posa el cor i el cos al to de la festa.

Quan llavors en Joan clavà les dents en un dels seus rosegons, hi trobà mil gustos.

Al mateix temps, una estranya frescor se li difonia per tots els membres; l'estómac se li alleugerí.

Al vespre el seu pare, en tornar del casino, baté de seguida de mans:

— Maries! Maries! Aquest xiquet avui s'ha aprimat!

Al cap de vuit dies, en efecte, era un Joan com no havia estat mai: cepat i vermell, això sí, però no feixuc ni babau de la golafreteria.

La roba, però, li penjava tota desinflada, com una vela quan de sobte el vent cau.

Les Maries la consagraren, com a ex-vot, a l'ermita de Sant Antoni.

Llavors s'acudí al pare que devia una indemnització al Corderet.

Avergonyit de no haver-hi pensat abans, hi envià el guarda-termes, amb plens poders. Però el Corderet refusà. Durant aquell temps, cofoi i alhora colpit d'haver tingut part en una lliçó tan formidable de la Providència, s'havia tornat devot, havia plegat el ram de la pastisseria, i ara era cerer.

Els seus fills encara ho són, que jo sàpiga.

JOAN DROPO

JOAN DROPO

UNA vegada en una casa tenien un Joan tan dropo, que fins em fa venir mandra de contar-ho. Tenia cames, i jeia tot el dia; tenia braços, i només els feia servir per a apuntalar-se el cap; tenia cervell i pensament, i només li treballaven per a somiar truites: i encara això amb prou feines.

Quina equivocació, la d'aquest Joan! Nostre Senyor, per contemplar coses quietes, ja ha creat les muntanyes; i les ha fetes amb unes línies tan variades que no n'hi ha dues d'iguals, i molt grans, per esplaiar-hi ben a pler els seus immensos ulls. En canvi, els homes, vol que es belluguin tots sols; i per això els envia en aquest món amb corda per a tota la vida. No vol dir que si els veu cansats, no els acabi de donar de tant en tant l'empenteta. Però si s'hi ajeuen, ja tots s'assemblen; i com que a més són tan petits, i fets de la mateixa terra que els aguanta, s'exposen que ni Nostre Senyor no els distingeixi.

Tot això, el pare d'en Joan ja li ho deia. Encara que no tan ben dit, perquè no era escriptor d'ofici, com jo, sinó fuster com Sant Josep. A més, com que tenia mal geni, quan feia sermons s'embarbussava de seguida. Llavors encara s'enrabiava més, i li tirava qualsevol cosa entre cap i coll. En Joan, per peresa, ni tan solament plorava. Deia:

— M'heu baldat, pare!

I deixant-se anar en un recó, s'hi passava vuit dies amb els ulls clucs. Fins que el pare tornava a exasperar-se i a baldar-lo per vuit dies més.

Aquesta comèdia durà un quant temps. A l'últim, el bon fuster se'n desenganyà.

— Aquest noi encara m'acabaria la paciència — exclamà.

Perquè, com tota la gent geniüda, per gros que fes el cop de sangs, sempre tenia por de fer-lo més gros si arribava a perdre la paciència.

La qüestió és que deixà tranquil en Joan. El qual, des d'aleshores, va viure com si el tinguessin engabiat. Feia uns quants tombs per la casa, amb el cap penjant, arrambat a les parets, i s'ajaçava per exemple al pas de la porta.

Des d'allí es mirava el món de fora amb una mena d'enyorament resignat, com si li privés ningú de sortir. Si hi havia núvols, se'n construïa castells; si al lluny de la mar passava un vaixell, s'imaginava navegant entre tempestes o fent destrosses en illes salvatges. Només que abans de trobar-hi gust, ja s'havia abaltit com un lleonet de parc. Són els jocs que té la peresa.

Dia vingué que en Joan ja no anà ni a la taula ni al llit. La seva mare, per salvar el que pogués, li presentava el menjar allí on s'esqueia. I quan era de nit, el portaven al llit entre ella i el pare, l'un pel cap i l'altre pels peus.

Però de vegades l'home, sollevat, no la volia ajudar. Llavors la mare li tirava piadosament una saca damunt, com a un mort de desgràcia.

Cal dir que en Joan no havia nascut pas dropo. S'hi havia tornat, que és pitjor, i gairebé d'improvís. Val la pena de contar-ho.

Vet aquí que als set anys era tan grassó i lluent i batxiller, i feia al seu pare unes preguntes tan comprometedores sobre les coses del món, que el bon home un dia exclamà:

— Ja és hora que aquest noi vagi a estudi. Estic segur que en farem un bon advocat.

Perquè l'home arrossegava un plet, i la seva esperança era de tenir un advocat a la família. Però ja parlarem d'aquest plet més endavant.

En Joan, doncs, començà d'anar a estudi, que era a l'altra banda del poble. El carrer per un costat era obert al mar, com una terrassa estreta i llargaruda. Abocant-se a l'ampit, les acà-

cies i els baladres del carrer de sota li gronxaven sota el nas les copes florides i disparaven ocells a frec del seu front.

Però a la banda d'amunt, hi havia de tant en tant botigues amb tot de rètols que l'intrigaven. Li semblava impossible que la gent, només mirant aquelles ratlles, en fes saltar els sons i el sentit de paraules com les que cada dia ell mateix deia tan naturalment.

Hi veia una trampa i es delia per saber-la. Per això aprenqué de llegir molt aviat, sense fixar-se com li n'ensenyaven.

Durant un quant temps, tingué la passió de confeigir tot el que fossin lletres. Quan topava amb un grop, en comptes de tornar enrera inventava. El seu pare ja el veia guanyant-li el plet.

— Seràs un bon advocat, vatuanada! — exclamava el pobre fuster. I li queia la bava a l'aiguacuit.

Però en Joan no passà gaire d'això. Més ben dit, reculà. No en va tenir pas ell tota la culpa: la veritat on sigui.

És el cas, que el mestre d'aquell poble tot ho feia aprendre cantant. Tenia un cantarella que, estirant-la un xic per ací o arronsant-la una mica per allà, servia per a tot: per a les taules de sumar i de multiplicar; per a les llistes de pecats que no s'han de fer i per a les oracions més útils; per a les sèries dels golfs i dels caps i dels rius de la pàtria, i per a la successió dels reis i presidents que l'havien governada (més aviat malament que bé). Els nois, amb les mans a l'esquena, formaven una llarga filera que es posava a fer ziga-zagues entorn de la classe, com una anguila que no sabés per on sortir. Tot això, marcant el pas i cantant.

Els més petits es migraven per ésser admesos a la fila. El nostre Joan també se n'havia fet una il·lusió. A l'últim, un dia el mestre el posà solemnement a la cua. Tocava cantar la primera sèrie de reis del país: trenta-tres majestuosos galifardeus estrangers, amb uns noms que ja no gastava ningú, per molt patriota que fos.

Al principi tot anà bé. Però el rei que feia dotze, tenia un nom molt curt acabat en a; i aquesta venia a caure en un lloc

on la tonada s'adormia en una nota prolongadíssima. Tota la fila s'aturà dolçament per estirar bé aquella a.

De sobte, l'a en la boca d'en Joan es convertí en un badall immens. Li va fer l'efecte que tot ell s'anava a buidar per la boca i perdé el món de vista. Caigué sobre el company de davant; llavors aquest, amb el pes, i amb l'a tornada també badall, caigué sobre l'altre; i així successivament, tota la fila es va ajeure, l'un noi a l'esquena de l'altre, com les peces d'un joc de dòmino.

Durant un quart, tothom va badallar, alumnes i mestre. Aquest estava consternat. Quan a l'últim s'eixoriví, cercà el culpable, tractant-lo d'estúpid i de pertorbador. Però en Joan no reaccionà, i calgué treure'l a ròssec de l'escola.

Li quedà la badallera, i de la badallera li vingué la gran mandra que hem dit.

Aquesta lamentable història s'esdevingué en una illa: una illa de debò, tota voltada de mar. Per la forma, semblava un llonguet boterut, del qual el mar s'hagués menjat tot un tros del mig. Per aquesta banda s'aixecava abrupta, tallada sobre l'aigua com amb un ganivet: el mar havia pres el seu mos amb tota la polidesa. En canvi, per la banda de fora la corba, era plana com un palmell.

En el temps dels pirates, havien construït els tres o quatre poblets de l'illa, naturalment, encimbellats dalt de tot, sobre el golf profund o muntanya endins. Ara ja no hi havia pirates; però per la mandra de tocar els poblets de lloc, s'estimaven més treure el fetge per la boca sempre que havien de baixar-ne o pujar-hi. Els pescadors que tenien les barraques al peu de l'espadat, mig en un reconet de platja que hi havia, mig dins la roca negra, sentien molts renecs dels burgesos que es veien en la necessitat de pujar a vila perquè n'havien baixat.

Un pescador una vegada es picà el front.

— Ja tinc la fortuna! — exclamà.

Es vengué la barca i comprà dos matxets.

Els altres aviat l'imitaren: tots es posaren a fer de traginers.

Des d'aleshores, en aquella illa no es menjà més peix; però els burgesos eran feliços. Repapaven la panxeta sobre el bast, deixaven penjar les cames com dos remes inerts, i es feien tragar amunt per la rampa zigzaguejant, que tenia uns esglaons suaus, llargs, dolçament encatífats de fems.

Hi havia burgesos que baixaven a mar només pel gust de fer-se pujar a vila. Els traginers, és clar, s'ho cobraven. Tant els uns com els altres eren molt envejats pels menestrals. Ja no n'hi havia ni un que no aspirés a ésser o traginer o propietari.

Per tal de replegar diners, uns feien negocis bruts; d'altres es donaven la vida més rànica d'aquest món.

El pare del nostre Joan s'ho havia emprès amb més volada: ell, seguia un plet. Remenant papers de família i consultant veïns d'una certa edat, havia tret la conclusió que unes vinyes i uns boscos i uns diners que ara eren d'un altre, havien d'ésser d'ell. I posà un plet.

Fins aleshores, només havien tingut plets els senyors; perquè, com que eren pocs, s'avorrien d'ésser sempre els mateixos amics al mateix cafè; i com que l'illa era petita, tothom la trobava mal repartida i la volia repartir millor.

En saber-se que un fusteret s'atrevia a imitar-los, hi hagué una gran sensació.

— Ja no es respecten les categories socials! — deia el burgès contra el qual anava la demanda.

Aquestes paraules feren creure als altres burgesos que no podia deixar de tenir raó; en canvi, posaren els menestrals i els traginers al costat del fuster.

Però passaren els anys. Els tràfecs del fusteret amb advocats i procuradors eren ja una cosa tan normal de l'illa com el pujar i baixar del mar a vila i de la vila a mar.

Pledejava com a pobre; per això el plet només li costava els tres quarts del que guanyava treballant dia i nit.

La seva dona se'l mirava de reüll i brandava el cap. Ell comprenia el que volia dir.

— Les dones no tindreu mai sentit pràctic! ¿No veus que jo ara m'esfreixuro per després poder descansar?

I enfonsava la gúbia o empenyia el ribot.

Però ¿on és el nostre Joan? És clar, com que no fa res, no ens n'adonem que ja no és a la història.

Però mireu-lo: és ajaçat a la porta de casa seva. El seu pare, dins, fusteja com un desesperat; ell, a fora, es guarda del sol calent de setembre, i no fa res.

Només bada una escletxa d'ulls, com un gat que paeix. Li basta per a veure, sense mirar, la lluminosa seda estesa del mar; i el vapor que ha tombat la punta del Guaita de Dia, al lluny, com una joguineteta que fuma i botzina i es va fent més grossa, no gaire, fins que tira l'àncora al mig del golf.

I darrera d'ell, al cap de poc, l'altre vapor.

Perquè en aquell país, són desballestats així: quatre dies de la setmana deixen l'illa isolada, i els habitants només es poden barallar entre ells. Però al cinquè dia, vénen alhora dos vapors, que també se'n tornaran alhora, fent-se la competència. Amb ells arriben diaris per a fer política, i cartes per a dir mal dels parents, i citacions per a anar a l'audiència, i gent nova per a explotar.

El pare d'en Joan estava frisós. Se li acabava el plet: el cri-darien de l'un dia a l'altre per declarar, i tot seguit es dictaria sentència.

Però dissimulava, perquè la seva dona no li treia els ulls de damunt. I al fons de l'obrador, desbastava posts com si no esperés res.

Mentrestant en Joan, al pas de la porta, jeia.

De sobte, del capdavall del carrer se sent un brunzit, com d'una bala que arriba. Una bicicleta s'atura davant la porta: és la de l'agutzil, l'única de tota l'illa.

De dalt estant, amb la punta d'un peu a terra sostenint l'equilibri de la màquina decantada, l'agutzil fa lliscar un sobre-carta blau de damunt tota una pila que en porta, i el tira lleugerament a la falda d'en Joan.

— Dóna aquesta citació al teu pare! De seguida! No t'hi

torbis! Les hores volen i els plets fan via! Termini que es perd ja no torna! El temps passa i la justícia no balla!

Encara parla, i qui sap ja on és: carrer enllà, tirant sobre-cartes blaus en altres portes, disparat, fatal, sembla un missatger de la Fortuna en bicicleta.

Aquella mena de vent que ha passat, ha fet descloure els ulls a en Joan. Mira, no veu ningú, i els torna a cloure tocant l'ase.

Estic segur que en aquell moment Nostre Senyor s'ha plegat de braços i es mira fit en Joan, com volent dir: «Vejam què farà aquest noi!»

Déu ésser això que dóna a en Joan una mena d'inquietud estranya. Alguns mots dels que li ha dit l'agutzil, percebuts com a través d'una becaina, de sobte comencen a burxar-li el cervell: la citació... el plet... N'ha sentit parlar tant! Tantes vegades el seu pare, veient-lo jeure, li ha cridat: «Ja jeurem tots plegats quan guanyarem el plet, que llavors serem rics, dropo, més que dropo!»

S'incorpora una mica: repara el sobrecarta blau damunt la seva falda. Ja allargaria la mà, però amb aquella intenció de moviment el sobrecarta ha lliscat fins a terra i hauria d'allargar-la massa.

El cert és que fa calor. El sol ha girat, i li torra una cama, i la carena de l'anca, i un braç fins a l'espatlla. Tombant-se, la cosa s'adobaria per tot el matí. Però costa molt, amb aquella nyonya! A més, hi ha la citació: hauria de portar-la al seu pare; o fer-li un crit; però té la gola seca, i fins a l'obrador cal travessar una entrada i una eixida.

Ja està tranquil, ja ho ha conciliat tot: per cinc minuts ja s'hi pot tombar. I s'hi tomba tot ell, a l'ombreta fresca. Amb el seu cossarro cobreix el frèvol i sorrut sobrecarta.

En Joan no se n'adona, que el matí s'esmuny. Al principi, el pensament del plet i de la citació encara l'ha rondat com una mosca xompa; fins i tot ara i adés l'ha picat. Llavors, en la seva peresa, mitja hora li ha fet l'efecte de cinc minuts, i ha cregut que encara se'n podia prendre cinc més de coll. Però, a l'últim, el pensament s'ha cansat i també s'hi ha ajagut. En Joan es parteix la nyonya amb la seva consciència.

Al lluny, un dels dos vapors engega tres tocs de sirena. L'altre l'imita. Es veu que se'n volen anar.

Passen, carrer avall, un burgès, i un altre i dos més. Porten un sobrecarta blau a la mà; de tant en tant en treuen la citació i se la tornen a llegir. I apressen el pas cap a embarcar-se. Els agents dels dos vapors rivals els estalonen, els estiren l'un per la dreta, l'altre per l'esquerra: l'un ofereix el passatge per cinquanta, l'altre per quaranta-cinc; llavors el primer els ho fa

per quaranta-dos, el segon els el posa a quaranta. Però els burgesos no es donen: ja saben que baix, arran de l'aigua, el tindran per cinc.

Travessaran la bella mar ventejada; però no espianaran el bot llisquent dels dofins, ni observaran com l'una darrera l'altra les illes es precisen en llur dibuix. Tots només estaran pel plet que se'ls acaba: migjauran pels recones del vaixell, engorjant cafès i afegint floritures a les declaracions que es tenen pensades per entendre el jutge i estirar-li una bona sentència.

El pare d'en Joan també hauria d'anar amb ells; però no ho sap ni, el que és per en Joan, no ho sabrà si ell mateix no s'ho esbrina.

Tornen a sonar les sirenes; passa un darrer burgès, bufant, carregat amb una citació i una maleta.

El primer vapor ja ha girat la proa cap a la punta del Guaita de Dia: de dalt estant, al lluny, sembla una closca d'ametlla en un safareig.

Per una finestra de l'obrador, el bon fuster l'albira tot just. Deixa un moment el ribot, s'eixuga la suor del front i exclama:

— Un altre correu sense res!

Perquè l'home creia que el seu plet era el més transcendent de l'illa; i que si el correu hagués portat una citació per a ell, l'agutzil la hi hauria entrada i hi hauria fet un comentari i tot.

La seva dona, però, és escèptica.

— Més aviat s'acabarà el teu plet que els correus! — murmura. I surt per comprar els macarrons del migdia.

Però se li debaten pel cap tants pensaments de misèria, que no veu en Joan ajaçat al pas de la porta i s'hi entrebanca.

— Ai mare! Aquesta criatura! Ni un gos! Fuig d'aquí! — l'escriu; però els ulls li espuirgen de pena. I en abaixar-los, veu blavejar una punta del sobrecarta, que amb la mica del moviment que ha fet en Joan, ha sortit de sota el seu cos.

La dona comprèn d'instint el que s'ha esdevingut; estira el sobrecarta i corre cap al seu marit.

Aquest l'agafa amb les mans trèmules, l'esbotza amb el seu ditàs endurit pel treball, i llegeix mig en veu alta:

— Una citació... per absoldre posicions...

La dona no l'entén; però veu que la cosa va de debò i també tremola.

— El termini... fineix demà...

Amb els ulls botint-li del cap, guaita per la finestra: el segon vapor ja s'acosta a la punta, empaitant el primer i mirant de fer més fum que ell.

El fusteret no sap contra qui girar-se.

— Se m'ha escapat el plet! ... — exclama; i clou els punys.

Quan un home com el pare d'en Joan està enrabiàt, de primer es pensa que, tenint raó, es podrà dominar fàcilment.

El nostre fuster, doncs, després d'un negre silenci, engrapà el ribot d'una revolada i es posà de nou a ribotejar. L'eina feia un xiulet sinistre; els encenalls fugien de sota tots escorreguts.

La dona, com que el coneixia, cada vegada tenia més por.

«Vejam si farà un disbarat», pensà. I per aleshores i tant, deixà córrer allò d'anar a comprar macarrons.

Però un home com el que diem, triga poc a pensar que, tenint raó, serà un ximple si es domina.

De sobte, doncs, rebat el ribot contra terra i fa uns grans crits:

— ¿I qui tenia aquesta citació?

— En Joan... Calma't, per Déu! — respon la dona, posant-li una mà trèmula i pacífica damunt. Ell la repel·leix.

— ¿I aquest animal d'agutzil l'ha donada a ell? Valga'm Déu de reïra de vet de mal llamp de mil carretades de taüls!

L'home s'engega per aquest camí, pica de peus i s'estira els cabells. Ella el deixa dir: sap bé que això el desfoga; que així que s'embarbussarà, és que ja ve el sermó i la calma definitiva.

— El mataré! — crida, quan no sap quin reneç inventar; venta manada a les eines, aferra un enformador i se'n va cap

a la porta. La dona s'esgarrifa: no sap qui vol matar; però tant si és l'agutzil com en Joan, serà tot un compromís només que faci una esgarrinxada; que segurament no farà més. L'encalça al llindar mateix de l'obrador, se li repenja al coll i comença a invocar sants per apaivagar-lo. Ell crida en Joan, debatent-se per desfer-se de la dona; i sense adonar-se'n, va gastant la ràbia.

El minyó, en sentir aquells crits frenètics, repetits, que de mica en mica, però, es van afeblint, s'ha deixondit de la seva nyonya amb un surt. Li ha fet l'efecte com si el seu pare hagués caigut en un precipici i s'hagués pogut arrapar a unes mates i el cridés com l'únic que podia salvar-lo. Sent, a més, un no sap què de poderós dintre seu, com si Algú li empenyés la consciència amb el dit.

S'estira, doncs, i de mica en mica es posa dret; sembla un boxador que s'aixequi d'un cop de puny sota la barra.

Aquella calma acaba de desarmar el seu pare.

— Ni que el matés... — murmura, i s'embarbussa —, no ho entendria — i deixa caure l'enformador.

La seva dona ha triomfat: l'empeny amorosament cap al banc, li plega el ribot, l'hi posa a la mà; sense dir res més, el bon fuster s'acota bovinament al jou del treball, i torna a ribotejar.

Mentrestant, en Joan travessa l'eixida, lent, fent esses entre els fums mal esvaïts de la nyonya, trampeladís, talment un embriac de peresa.

Amb el braços deixats anar al llarg del cos, amb les cames fluixes com les d'un ninot de drap, cap cot igual que si es recongués culpable, en Joan resta palplantat davant del seu pare.

Aquest no se'l mira: riboteja. En caure a terra, l'eina se li ha oscat; a més, la fusta té un grop. El ferro llisca sobre la post una mica rústec; l'home hi posa tota la força del seu mal humor, i li fa fer un xiulet terrible, de serp, o de ventada que es fica per un foradet petit; en passar pel grop, s'encalla un instant, com si tingués singlot.

En Joan espera. La mare bada cada vegada més els ulls. Li torna l'angúnia: si no ve aviat el sermó, allò pot acabar en un mal cop de geni. Però no: el fuster ara ha arribat al mateix nucli del grop; en aturar-se-li el ribot, engega un renec. La mare respira: el sermó no pot trigar.

I en efecte, ve. El bon home aboca tota la seva pena: tants anys de misèria i d'escarrament, de vetlles i de macarrons bullits, d'il·lusions refregades per despatxos d'advocats i procuradors, de fer sumes i multiplicacions amb els diners que esperava del plet i de restes amb els que hi fonia: tot allò ara s'havia esvaït estúpidament en no-res, per una hora de peresa del seu fill.

A cada tres paraules s'embarbussava; això li feia posar més fúria en el braç, el ribot brunzia més fort, la post s'aprimava, i els encenalls volaven caragolats, elegants, espessos, lleugers, com les paraules d'un bon orador. Vora el banc, anaven fent un tou melangiós, com les fulles seques al peu d'un arbre.

En Joan guaitava de reüll aquest tou amb una mena de llamineria creixent. Ara ja veia la seva culpa; però la peresa segava tots els impulsos del seu penediment, li presentava cada vegada més temptador el jaç d'encenalls. Per altra banda, el sermó durava, donava mil voltes al mateix punt, sempre amb aquell embarbussament monòton, ple de tristesa i de nyonya.

De sobte, un moment que el pare callà, en Joan mormolà:
— No ho faré més, pare.

I creient haver complert es lliurà tranquil al dimoni de la mandra. Es recolzà un instant en el banc, i llavors, deixant-se anar sobre els encenalls, s'hi estirà amb la delícia d'un banyista a la sorra.

Oh sarcasme! El pare se sentí vençut. Es portà tots dos punys als ulls, i esclafí un gran plor:

— Ah Joan! — exclamà —. Sí... ajeu-te sobre les meves suors... i sobre les meves esperances... i sobre la meva paciència... i sobre el meu temps perdut... tu que no has sabut mai... què és el temps...

Plorava que trencava el cor. La mare se li abraçà, també

plorant. En Joan, que es trobava tan bé damunt els encenalls, s'incorporà una mica: no ho entenia del tot.

— ¿El temps?... — preguntà tot estranyat.

En aquell moment, de l'església arriba la primera batallada de les dotze; després, la segona: en Joan obre uns ulls esverats. A la tercera, s'asseu, es palpa el cos nerviosament; a la quarta, es convulsa tot i s'agenolla; a la cinquena, s'estreny les temples amb les mans, com si tingués por que li esclatessin; a la sisena batallada, fa un xisclé horrible, i tapant-se les orelles, corre, com un boig, cap a l'eixida i a la porta, i fuig carrer avall, més ràpid que la bicicleta de l'agutzil.

Pobre Joan! Quin càstig! Quan un pare i una mare ploren, Nostre Senyor de primer mira si tenen raó — que no sempre en tenen —; però si troba que sí, el fill culpable ja pot tremolar.

Doncs, la primera batallada del migdia va sonar dins el cap d'en Joan talment com si ell fos el cloquer, i tingués la campana penjada d'orella a orella sota el teuladet de la clepsa. Tot ell era ple i estremit de la vibració ronca del bronze, quan espetegà la segona batallada. Però llavors començaren a venir les veus d'altres rellotges que també tocaven les dotze: de l'illa, de més enllà de la mar, què sé jo, de l'altra banda del món. Eren dotzenes, centenes, milers de campanes de tots els drings i de totes les edats, que es disparaven l'una darrera l'altra, encavallant els sons i, amb tot, sense precipitar-se. En Joan les sentia totes alhora, però cadascuna clara, precisa, destriada de les altres, amb el seu ritme propi i a la seva distància justa: des de l'esquellerinc esquerdat d'una ermita, fins a la solemne campana metropolitana, fosa dels dos-cents tres canons d'una victòria.

Al mateix temps, sentí una angúnia indicible en tot el seu cos. Però la fressa de la campaneria era tal, que d'antuvi no li permeté de fixar-s'hi. Hauria volgut fugir d'ell mateix i dels rellotges que li sonaven a dins i del temps que marcaven i de la vida que s'hi regia.

Per això sortí esma-
perdut al carrer, com
hem dit. Corrent, passà
al llarg de les botigues
que ja es tancaven, flai-
roses de carn d'olla. La
gent que seia a la porta
del cafè, deixà la copeta
de mastic a mig xarrup,
i girà el cap. De primer
es pensaren que era un
lladre; però en no veu-
re ningú que empaités,
digueren:

— Bah! La mare
s'ha llevat tard, i ara en-
via el noi pels macar-
rons abans que no tan-
quin.

I tornaren al xarru-
peig de l'aperitiu i a la
discussió política.

En un revolt, topà
uns propietaris que ve-
nien de mar, a cavall

d'uns ruquets. Però no es giraren: el bast era massa dur per
a tals filigranes.

En Joan corregué fins a l'entrada del poble. La campaneria
s'havia anat apaivagant. Sonà, tota sola, una esquella retrassada:
la més escanyada, la més agra, la més ridícula, com ho és sem-
pre el darrer gall que, a la nit, clou la cantadissa importuna de
tot el gallam d'un barri.

Després, oh gràcies a Déu!, vingué el silenci. En Joan
s'aturà, panteixant.

Era el silenci, però no el repòs. Aquella angúnia del seu cos
ara havia esdevingut clarament perceptible. Quins fenòmens

tan estranys, però alhora tan familiars! L'angúnia consistia justament en això: eren coses de sempre, necessàries, naturals; però ara se li feien sentir, sense que les pogués oblidar ni ofegar. Notava com li corria la sang dins les venes, com li creixien els cabells sobre el cap i les ungles a la punta dels dits, com se li mudaven a poc a poc els teixits, com se li esmolaven els nervis; i al centre de tot, els batecs del cor, que a cada segon engegava als polsos de les temples, dels punys i dels turmells una batzegada seca, irregular, talment el motor d'un automòbil de marca barata.

Vulgues no vulgues, havia d'estar atent a tot aquest treball del seu cos i seguir-lo; i a cada batec, esperar el nou batec, amb el neguit que la màquina de sobte es podia aturar, i aleshores adéu Joan.

Encara més: sentia com per tots els seus porus una mena d'ardent efflavi s'escapava d'ell sense remei, i es vessava dins l'aire, on mil boques misterioses i invisibles l'absorbien tot d'una golafrement.

Sentia, per fi, que la mateixa terra no s'estava immòbil; ans, amb una rapidesa i una suavitat infinites, girava i es desplaçava en corba per l'espai, llançant endarrera seu una mena de vent subtilíssim, impalpable, però tanmateix marejador.

Impotent contra tanta angúnia, la criatura es posà a caminar.

En Joan no trobava consol si no és fent via.

Anava a l'atzar, sense objecte ni esperança, al pas llarg. Només quan els rellotges sonaven les hores i es feia dintre seu aquella innumerable campaneria, l'horror el sotragava de nou i l'obligava a córrer frenèticament.

Fins que renaixia el silenci, i amb ell la indicible angúnia de sentir la vida com a cada segon es crea i s'esmuny, i el temps com fuig per a no tornar.

Seguí la coronisa del golf, fins a les mines, i envejà els obrers que arrencaven llur pa i llur repòs al temps picotejant entre núvols de pols blanca.

Tornà llavors enrera, fins a la punta del Guaita de Dia; baixà al pla, entre les vinyes, s'endinsà altra vegada amunt dins la serra.

La qüestió era caminar.

Un aeroplà travessà el cel, esverant els ocells. En Joan li allargà els braços com un naufrag. Se l'emportés lluny, ben lluny de la presó d'aquella illa, en un salt que deixés enrera el temps i la seva tortura!

Inútil. Havia de caminar pel seu peu, dins la tarda xafogosa. Tot entorn del pla s'aixecaven remolins d'aire, com unes columnes cristal·lines que sostenien la volta pura del cel.

Vingué la nit. En Joan rodava encara per la serra. No podia més. S'aturà en un fonal obert de cara al pla i a la mar. Entre les roques asprives, ofereix un insospitat recer de dolçor, com una ditada de confitura dins un pa sec. Un fil d'aigua s'hi escorre, sense fer bassol, gorgolant per sota unes murtres; uns xiprerets, massa atapeïts per a sedassejar la celística, s'hi fan de vellut.

En el pla, tot bafarós de raïm cuit pel sol, ja no es veu cap llumet. Els vents s'han adormit sobre el mar: un llagut, a l'horitzó, retalla les seves veles immòbils sobre l'alba de lluna plena que hi puja.

En Joan es mig deixa anar contra una soca. La seva angúnia es va amansint sota la gran quietud. Sent el cor dintre seu, però com lluny, com gairebé estrany a ell. De la terra, més que un desplaçament, percep una mena de bleix dolç, tranquil, com el d'un immens infant. No diria que el temps i la vida fugen, si no fos la font i el seu somicó escoladís sobre les moltes rares.

Li ve als ulls un entndriment inconegut fins aleshores; llisca fins a restar assegut al peu de la soca: amb l'una mà es recalca a la terra mare, amb l'altra s'estreny el cor.

Quan vet aquí que, sobre el seu cap, unes notes ardents i tímides perlegem dins l'aire; s'esvaeixen, recomencen: semblen d'un flabiol angèlic que no se sap si preludia o s'assaja.

Però aviat s'animen, es multipliquen, es lliguen: d'una sola gorja humil, xarboten i onegen les melodies de tota una prodigiosa orquestrina d'instruments de cristall i de mel.

Tot escolta: la lluna dreça un front silenciós sobre el mar; els estels parpellegen com uns ulls commosos; la nit, talment fa por que vagi a esclatar de tendresa.

En Joan aixeca els ulls enlaire i plora.

«Germanet rossinyol — pensa —; rossinyol miraculós, que ara cantes fora del teu temps: com t'estimo i com t'envejo! I com em fas sentir que seré perdonat!»

Però de sobte, en mig del seu oblit, i a través d'aquella di-

vina música, esclafeix la primera batallada de les dotze. Tot d'una les mil i mil campanes del món comencen llur concert desesperador dins el cap d'en Joan.

La pobra criatura fa un xiscle d'esglai, i venta a córrer endins de la nit i del sagrat repòs de la terra.

Hora darrera hora, en Joan ha trescat per la serra adormida. Després ha davallat al pla. És igual: les veus del temps l'em-paiten pertot arreu; pertot arreu té la mateixa sensació que la vida li fuig per tots els porus i que d'un moment a l'altre ja no voldrà renovar-se més.

S'ha fet clar. És el primer dia de la verema: per les vinyes hi ha tot de gent ajupida; els camins s'han omplert de rècules traginant portadores buides i plenes.

En Joan pensa:

«Si treballés, potser em guanyaria el perdó.»

Entra en una vinya, va per arrencar un raïm; però el seu aspecte desencaixat i miserable el fa prendre per un lladre i l'apedreguen.

Llavors es posa a trotar al costat d'uns matxets: ajuda els traginers a mantenir ben acondicionada la càrrega, els cull branquetes per a flingar les bèsties, els supleix a fer els crits estranys i continus amb què les governen. Però sonen hores; el pobre Joan es descompon, braceja, xiscla, venta a córrer; les bèsties s'esveren, i durant un quart caminen a saltirons i entravessades, fent renegar els traginers.

Altra vegada sol i sense objecte, en Joan torna a pujar a la serra; travessa el poble, davalla al mar. L'erol de platja i la mica de moll són deserts: tothom és a la verema. Només en un recó, sota les roques abocades, uns infants xipollegen i riuen.

Però en Joan està acabat de fatiga: el seu cos és un plom i tot li fa mal; sent, sobretot, una infinita lassitud de la voluntat, com si hagués viscut mil anys. I el cor, el seu pobre cor! Quin batec li fa més esquerdat, més forçat! En Joan no coneix pas una campana més trista ni més rònega.

De bocons sobre les pedres del moll, guaita l'aigua: és

tranquil·la, lluminosa, profunda. Dins, hi ha un repòs i un silenci més definitius que els de la nit al fonal dels xièters.

Manca poc perquè sonin hores. La sola idea d'haver de tornar a córrer l'horripila. I no pot apartar els ulls de l'aigua.

De sobte, en Joan sent un estrèpit, uns xiscles, uns plors desesperats d'infants. No té esma de girar-se a veure què és: l'aigua el té fascinat.

Però ara unes mans petites el sacsegen, una veueta li crida auxili a la seva orella mateix.

Arrencat dels seus pensaments sinistres, en Joan s'incorporà. Veíe davant seu un minyonet tot plorós, brut de sang, que li assenyalava dos noiets més ajaguts, com morts, entre unes pedres.

— Vine — li deia —, cuita. Érem damunt d'una roca... i la roca ha caigut.. i nosaltres hem rodolat amb ella... Vine... som sols... la mare és al llit malalta... Tothom és a la ve-
rema...

En Joan es portà la mà al front. Quina lluita! Tenia clara consciència que només li restaven forces per a una darrera acció. I l'aigua era tan bella! Però també aquells infants sofrien tant!

A l'últim, s'esbaté el cap, com per fer-ne fugir les males idees, s'aixecà sospirant i seguí el noiet.

Els altres dos ara havien obert una mica els ulls. Feien un panteix esborronador. De genolls vora d'ells, una dona groga, mig despullada, que havia sortit de darrera unes estores penjades sobre un forat de la roca, s'esforçava a reanimat-los sense forces.

— Els meus fills! — plorava —. Si fossis tan bo... d'anar dalt... a cercar el metge!

En Joan s'esfondrà de genolls.

— No puc, no puc! — gemegà. Mirava l'espadat, tan alt; d'allí, el poble ni es veia. Era per a caure-hi d'esquena.

— Per caritat! — tornà la dona —. Vés-hi... i Déu et perdonarà per això... el pecat més gran... que mai puguis fer.

El panteix de les criatures li trencava el cor: no sentia res més.

— Déu ho vol... — murmurà.

I emprengué l'àrdua pujada per les ziga-zagues de la rampa, a peu. Des de la institució del servei de matxets, no hi havia en tota l'illa un burgès capaç de tant.

Quan era al primer tram, sonà, dalt del poble, un rellotge. Però els altres no seguiren; dins el cervell d'en Joan ara el temps no era percebut per cap altre ritme que el del panteix de les criatures ferides.

A cada esforç, li semblava que era el darrer, i que anava a finir; però trobava, meravellósament, energies per a un nou esforç.

Quan tornà cap avall amb el metge, en Joan se sentia tan fresc, tan àgil, que el bon doctor tenia feina a seguir-lo.

Bufava com una manxa; però no sabia estar-se d'enraonar:

— És clar... els anys han degut descalçar la roca... Què no destruirà, el temps... Un dia ensorrarà tota l'illa... Però que, almenys, no ens hi atrapi a nosaltres... Que s'esperí a haver-nos descalçat...

I reia amb bonhomia. Però en Joan sentia el panteix dels infants i no estava per riure.

— Cuiteu, cuiteu — repetia; i accelerava el pas.

En haver fet la cura, el metge sentencià:

— No serà res; però, mitja hora més, i no hi ha remei.

Ah el temps! aquest temps que ho espatlla tot...!

I reprengué el seu discurs sobre el temps; només per fer temps i veure si, qui sap, venia de la verema algun matxet escadusser i el pujava al poble.

En Joan no es volgué esperar. Ara patia pels seus pares: no era cosa de recomençar amb el càstig.

Pujà novament, doncs. Els trobà asseguts al llindar, guaitant carrer avall i carrer amunt amb uns ulls tots escaldats. El pare tenia un xerrac entre les cames: es veu que havia provat inútilment de treballar.

Tots tres s'abraçaren molt tendrament, és clar. Però en Joan no es volia entretenir:

— Treballem, pare — digué.

I es posà a ventar-li el foc de l'aiguacuit.

El pare d'en Joan perdé el plet; però guanyà el fill.

El qual aprengué l'ofici i ajudà el bon home a refer-se. Ara, que tenia un neguit estrany. El seu pare el sorprengué moltes vegades mirant fit l'horitzó de la mar al lluny. Quan venia un vaixell, tot era fer preguntes als viatgers sobre les terres de l'altra banda.

Passaren dos anys. Un dia, es presentà al seu pare amb un farcellet a l'esquena i li digué resoltament:

— Pare, jo sé que el món és molt gran, i vull sortir de l'illa.

L'home plorà i el beneí.

En Joan travessà la mar amb els ocells de l'estiu, i arribà a Egipte. D'allí, maldant i patint d'any en any, s'escorregué a l'Àbissínia i fins al Congo. Treballà com el més obscur dels negres del país i aplegà una fortuna. Sobre aquesta, n'apilava una altra i una altra; llavors, com un infant, les esbarriava d'un cop de mà en obres bones, i tornava a començar.

De la seva antiga peresa, només conservà una mena de llanguiment que de tant en tant li venia, tot ple de músiques i de

sobrades veritats. Segons l'humor en què el sorprenia, aleshores veia el món o molt bell o molt trist.

I recordant-se del rossinyol d'aquella lúgubre nit del seu càstig, com si també sortís del seu temps, escrivia uns quants versos, o se'n recitava ell tot sol, tot baixet, alguns dels que ja tenia escrits.

INDEX

Parsons v. The First National Bank	5
First National Bank	5
First National Bank	41
First National Bank	42
First National Bank	53
First National Bank	75
First National Bank	93

	<u>Pàgs.</u>
<i>Paraules a la gent gran</i>	5
JOAN FERÉSTEC	9
JOAN BARROER	23
JOAN BRUT	35
JOAN QUE TURMENTAVA LES BÈSTIES	55
JOAN GOLAFRE	75
JOAN DROPO	97

EN EL MUNDO DEL ESPEJO

POR

LEWIS CARROLL

Nuevas aventuras de Alicia, tan extraordinarias y regocijantes como las que vivió en el País de las Maravillas. ¿Cómo se reblandecía el espejo del salón, trocado en plateada niebla, de modo que pudiese atravesarlo la niña? Lo cierto es que Alicia no tardó en hallarse en el Mundo del Espejo, y empezaron sus andanzas entre un sinfín de singulares personajes, que se movían como piezas de un fantástico ajedrez. Había allí los dos mellizos Carrasclín y Carrasclás, que armados de raros pertrechos luchaban fieramente a causa de una matraca; Cabezota, el hombrecito en forma de huevo; el León y el Unicornio, que se disputaban la corona real, y otras figuras de las deliciosas canciones populares que han deleitado, generación tras generación, a los niños ingleses.

Alicia llegó a Reina y, en el más absurdo y movido de los banquetes reales, la Pata de Carnero dijo a la niña que... Pero, para saberlo, debe leerse este libro único, que sesudos críticos sitúan entre las obras inmortales de la imaginación, junto a «Viajes de Gulliver» y «Robinson Crusoe».

BIBLIOTECA DE CATALUNYA

1000029560

